

GEÇERKEN

GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN

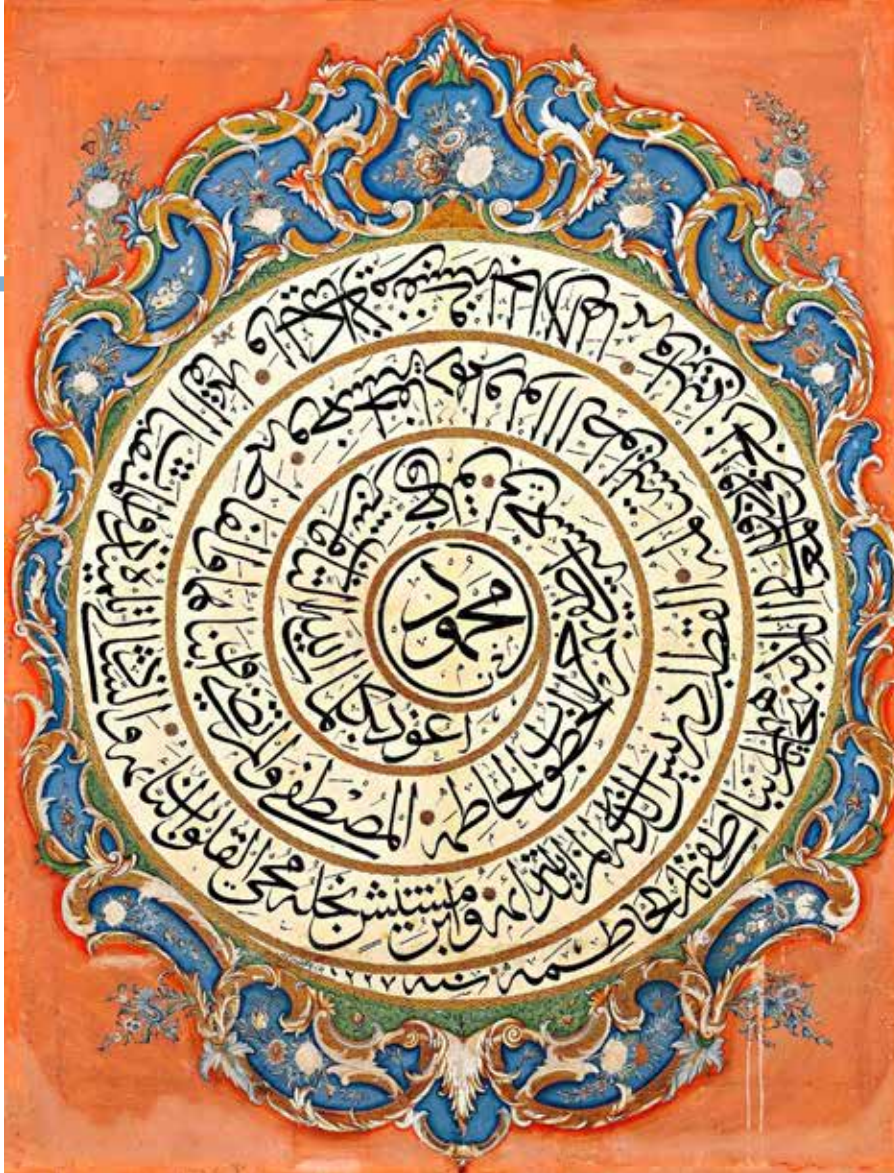
HAZİRAN 2022 • SAYI: 21

...ÇELİŞKİLER ÜRETMEK YERİNE, HEP AKIP DURAN

BU IRMAKTA KÜREKLERİNE ASILMALIYDIN. ””

Mustafa Râkım Efendi. 1758 senesinde Ünye’de dünyaya geldi. İstanbul’da medrese okurken ağabeyi İsmail Zühdü’den ve Hattat Üçüncü Derviş Ali’den sülüs ve nesih icazeti aldı. Râkım Efendi’nin hat sanatındaki yeteneği vesilesiyle ünü yayıldı ve devrin ileri gelen devlet adamlarının çocuklarına yazı dersleri vermeye başladı. Hat sanatının yanı sıra resim sanatında da kendisini geliştirdi. Yaptığı resimlerden birisi bir vesileyle III. Selim’e ulaşınca padişahın resmini de yapması talep edildi. Resmi takdim ettikten sonra III. Selim, Râkım Efendi’yi müderrislik rütbesiyle ödüllendirdi. Râkım Efendi sülüs, nesih ve özellikle celî sülüsle tuğrada yeni bir ekol oluşturdu. Bu ekol Sami Efendi ile yeni estetik değerlerle günümüze kadar yetişen tüm hattatları etkiledi. Yetiştirdiği talebelerden bazıları olan Sultan II. Mahmut ile Mehmet Haşim ve Mehmet Şakir Recai eserleri günümüze kadar ulaşmış hattatlardandır.

Geçerken

Haziran 2022 - Sayı: 21
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Hüseyin Su

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bld.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye İşletme
Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943
0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını
bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü, Üniversiteler Mahallesi
Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara"
adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
20.05.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıçay Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0 232 274 22 15

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar
yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına
aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın
organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf
ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak
gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / GÜVEN ADIGÜZEL
İNSAN'A MİSAL OLARAK;
HURMA AĞACININ KALBI

4 / FATMA NUR UYSAL PINAR
VİCDAN MEYDANINDA MUHAREBE

6 / SAFİYE GÖLBAŞI
İĞDENİN SAKLADIĞI

10 / SELMA MAŞLAK
UNAMUNO'NUN VAR OLMA AÇLIĞI

12 / HÜSEYİN AKIN
ET TIRNAK

16 / MUSTAFA MERTER
ÜÇ TAVSİYE

17 / HÜSEYİN SU İLE SÖYLEŞİ
"İNSAN, YARALARININ DA KANAMALARININ DA
ÜSTÜNE YATIYOR."

22 / ORHAN GAZİ GÖKÇE
İHTİMAL HESAPLARI

24 / HİLAL KOÇ HANCI
GÜZEL EYLEME

26 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN:
YUSUF NEYYİR

29 / CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM
BİR YAZI BİR ÇİZİ

30 / MEVLÜT UYANIK
FARABİ'YE GÖRE "ERDEMLİ TOPLUM'A
ULAŞMANIN ANAHTARI

32 / OKUL
SİZDEKİ KARŞILIĞI

34 / ALİ İŞİK
GOREE ADASI'NI GÖREMEDEN
DAKAR'I GEZMEK

37 / MİM KEMAL ÖKE
AYAKÜSTÜ SORULAR

38 / MUSTAFA IRMAKLI
YÜREKLERDEN YERYÜZÜNE FETHİN HAKİKATİ

41 / NAMPUENG RUENRENOO
BAŞKA SESLER: NAZİKÇE BÜYÜSÜN

42 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
DİKENSİZ BAHÇELERDE ÇİÇEK SAHİBİ OLMAK

44 / MUSTAFA ÜNVERDİ
HÜRMET HİCABI

46 / İSMAİL IRMACIK
BİR İNSANLIK MASALI

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

*20. sayıdaki "Büyük Eser" isimli öykü Fatma Türk'e ait olup, sehven farklı bir isim ile yayımlanmıştır.

@gecerkendergi /gecerkendergi

iNSAN'A MİSAL OLARAK; HURMA AĞACININ KALBİ

GÜVEN ADIGÜZEL

*Ve babanızın palmiye korusunun bahçivani
İşullanu'yu sevmediniz mi?
Sana sonu gelmeyen hurma sepetleri getirdi;
her gün sofranı doldurdu.
Gılgamış Destanı*

Hurmanın, Âdem'in yaratılışından geriye kalan toprak parçasından doğduğu rivayet edilir, anlamı âdemoğlunun halası olduğuna dairdir ve en çok insan'a misaldir. Adı kadimde kutsanmış, varlığı yaşam pınarı gibi çağıldamış, hikâyesi kudret hamurundan başlayarak yazılmıştır. Toprağın sırrını taşır hurma ağacı. Dallarından dünyaya doğru yüzyıllardır bereketli bir ümit köprüsü kurulur. Yakıcı güneşin kısıp kavurduğu susuzluktan çatlamış o sıcak topraklara, ot bitmeyen nice kara parçalarına ve uçsuz bucaksız çöllere cömert meyvesiyle hayat vermiştir. Hurma ağacının tarihsel bağlamda Hitit, Urartu, Asur, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinde hayat ağacı imgesiyle kullanılması, böyle bir sembolizm üzerinden anlaşılmasıyla ilgilidir zaten. Hurma, ait olduğu topraklarda sekiz bin yıldır bu anlamla yaşıyor ve bu anlama yaslanarak varlığını sürdürüyor.

Hurma ağacı insana benzer. Dik ve geniş gövdesi, suya duyduğu şiddetli ihtiyaç, ortalama ömrü, saçları, döl lenmesi, erkek-dişiliği, aynı yerden aldığı yaraları, meyvesi ve kalbiyle, insana misaldir. Sudanlı yazar Tayyib Salih'in "Bir Avuç Hurma" adlı hikâyesinde, insanın kalbiyle hurmanın kalbi arasında dolaştığı satırları nihayetinde âdemoğlu bahsiyle ruhunu bulacaktır; "Hurma ağacının tepesine tırmanıp keskin ve

uzunca bir orakla salkımları kesmeye başlayan çocuğa seslendi bir ara: 'Dikkat et! Hurma ağacının kalbini kesme.' Kimse söylediğine aldırma- dı. Ağacın tepesinde oturan çocuk orakla hurma dallarını hızlı hızlı kesmeye devam etti. Salkımlar gökten inermişçesine düşüp duruyordu. Bense Mesud'un dediğini düşünmeye koyulmuştum: 'Hurma ağacının kalbi.' Zihnimde hurma ağacını, hissedenden ve kalbi olan bir şey olarak canlandırmıştım. Bir defasında küçük bir hurma dalıyla oynadığımı gören Mesud'un bana söyledikleri geldi aklıma: 'Evlat, hurma ağacı âdemoğluna benzer; sevinir ve acı çeker.' Sebebini anlayamadığım bir utanç duymuştum."

Dişi hurma ağaçlarının bir kadın gibi doğum yaparak "yavru" verdiklerini çok evvelden duymuştum. Ama bizzat gövdesi açılarak, sezar- yen doğumunu andıran bir müdahaleyle ağaçtan alınan (doğan) hurma yavrusunun, annenin göreceği bir yere dikilmediği takdirde, annenin küsüp çürüdüğünü, solduğunu ve meyve vermediğini öğrendiğimde aklıma hemen Meryem suresi gelmişti. Hurma, insanın temsil ettiği bir hakikatin -tabiattaki- en has işaretlerinden biriydi galiba. Turgut Uyar'ın *Korkulu Ustah*'taki bahsini de buraya getirerek açabiliriz. Uyar, kıyamet kopsa, elinde bir hurma fidanı bulunuyorsa, hemen dik, hadi-

sinin derin bağlamını "her ne olursa olsun bir ağaç dik" anlamında değil, "her ne olursa olsun hayatı sürdür" anlamında bulduğunu ve bu güzelliğin onu ürperttiğini söylüyordu. Kurak toprakların nimeti hurma, aslında bu iki anlamı da karşılayacak görkeme/hakikate sahip. Hayatı sürdürmeye de varlığıyla insanın hikâyesini anlatmaya da ümidi simgelemeye de kadir.

Mutasavvıf İmam Rabbani şöyle diyor: "Hurma ağacının yaratılışında topluluk ve adalet vardır. İnsanın yaratılışı da böyledir. Hz. Peygamber'in hurmada bereket olduğunu söylemesi, bunda her şeyin bulunmasından dolayıdır. Hurma yenince, insanın parçası olur. Hurmada bulunan her şey, insana da aktarılır. Hurmadaki sonsuz üstünlükler, yiyende de bulunur. Hz. Peygamber tarafından övüldüğünü düşünerek yiyen, bundan hem maddi hem de -Peygamber'e uyduğu için- manevi fayda görür."

VİCDAN

FATMA NUR UYSAL PINAR

MEYDANINDA
MUHAREBE

*Tüm günahlar bağışlanmayı, tüm küçük çocuklar yaşlıyı,
tüm bebekler ölümü, tüm ölenler sonsuz yaşamı kendi içinde taşır.
Hermann Hesse*

İnsan kendisine ilave etmek için okur, gezer, yaşar fakat bazen durum farklı olabiliyor. Yaşadıkça eksilip varlığına aynada dahi ispat arayabiliyor kişi. Böyle zamanlarda vicdan devreye girip bir terazi işlevi görüyor. Eksilmek, vicdanın yosun tutmayasıyla ve insanın kendisini, kendi öz benini yani iç mahkemesini görmezden gelmesiyle başlıyor. Kendi davranışları hakkındaki yargıları onu ya rahat bir yaşamın kollarında büyütüyor ya da hastalıklı bir ruhun huzursuzluğunda. “Her şey olup bittikten sonra neden bir de rüya görürüz? Karmaşanın, keşmekeşin, hayatın yorucu zen-

ginliğinin içinde eksik kalan nedir ki uykunun kuytusunda ille de tamamlanması gerekir?” der Barış Bıçakçı. Çünkü gördüğümüz, vicdan muhasebesinin küçük senaryosudur. Her bitişin sonu müzmin başlangıçlara gebeyken yaşanan olay ya da durumlara kolayca nokta koyabilmek vicdanımız konuştuğu sürece söz konusu değildir.

Kritik bir anda hakikati gören ya da hisseden kalp, vicdana sinyal gönderir. Sinyaller bazen zamanında bazen de çok sonradan gider muhatabına. Geciken her sinyal insanın vicdanını biraz daha karartır ve onu hastalıklı ruha biraz daha yaklaştırır. Üzerinde düşünüp taşınmadan yaptığımız her eylem, vicdan süzgecinden geçmeyebilir. Daha önceki dene-

yimlerimizle ilintili olan değerdendirme aşaması, zaman algısını da etkisiz hâle getirir. Çünkü zamanında gerçekleşmeyen her durum, olması gerekirken olmayan her olay, yaşanılması gerekirken yaşanılmayan her an; insanın kalbine külfet, vicdanına çengeldir. Dinî veya ahlaki öğretiler doğrultusunda hareket eden bir doktorun, ötanazi ya da kürtaaj yapmak istememesi defalarca tartışılmıştır. Zira birinin hayatını sonlandırmak bir başkasının elinde olmamalıdır. Bir hayatı bir kişiden çalmak vicdan sızısının en şiddetlisidir. Bir bombayı imal eden, bir savaş başlatan, bir can kaybına bile isteye sebep olan, daima mutsuzluk girdabında debelenip duracaktır. Aynı zamanda vicdan duygumuzun altında inkâr, kırgınlık, dargınlık barınır. Çünkü insan, kalbinde sinsi bir mahkeme taşıdığı sürece, yapılan hatalar yakasını bırakmaz. Kırgınlıkları, dargınlıkları yön değiştirse de insanın en büyük savaşı kendi içinde kendiyi olandır. Ve vicdanla girilen kavgalarda zaferle taçlanmaz hiçbir savaş yoktur.

Vicdanından uzağa düşen insan; bastırıldığı ya da görmezden geldiği duyguların, aldığı yersiz kararların bir gün bir yerde suratına çarpacağı farkında değildir. Buyurgan değil alçak gönüllü olabildiği sürece vicdan, doğru sonuçlar doğuracaktır. Shakespeare'in *Hamlet*'inde amcası Claudius'un babasının ölümüne neden olup olmadığı şaibeli bir durumken, Hamlet'in aklı ile vicdanı arasında gelgit yaşaması bunun örneğidir. Babasının ölümü üzerine annesinin amcası ile evlenmesi, amcasının hükümdar olması bütün okları amcasına çevirse de hatta babasının hayaleti kendisini Claudius'un öldürdüğünü söylese de Hamlet, temkinli yaklaşp vicdanının sesini duyabilmiştir. Yanlış bir davranışın geri dönülmez sonuçlarını iç mahkemesinde sorgulamıştır. Yine *Suç ve Ceza*'da Rodion Romanoviç Raskolnikov'un tefeciye öldürmesinden sonra yaşadığı vicdan azabı düşünülürse insanın yalın hâlinin vicdan muhasebesinin merkezinde olduğu unutulmamalıdır. Dostoyevski, Raskolnikov karakterinin bunalımını ve iç hesaplaşmasını ince ince işlerken sosyolojik bir konunun da temellerini atar. Hukuk fakültesinde okurken ekonomik sorunlar sebebiyle okulu bırakan Raskolnikov, tefeci kadının ölümünün pek çok insana fayda sağladığını da düşünür. Ama neticede ölen insandır ve bu, kendi mahkemesinde ömür boyu kendince yargılan-

cağı ve mahkûm olacağı gerçeğini değiştirmez. Romanda, kahramanın yaşadığı olayı kendi vicdanından uzaklaştıramaması önemli bir anekdotur. Stefan Zweig'in dediği gibi: Vicdan baki kaldıkça, hiçbir günah affedilmiş sayılmaz.

Duyarsızlığı narkoz gibi damarımıza zerk ettiğimiz çağımızda iç sesimize kulak tıkama konusunda başarılarla imza atsak da gece olup yastığa başımızı koyunca ötelediğimiz her şeyin içinde buluyoruz kendimizi. Her ne kadar bazı değerlerimiz tıraşlansa da hâlâ vicdanımızın sesini duyabilenlerimizin olduğuna inanmak isterim. İnanmadan nasıl yaşar insan? Duymadığımız ya da duymazdan geldiğimiz her sesin çığlık olup bizi boğabileceğini nasıl unuttur? Görmezden geldiğimiz vicdan muhasebesinde bir gün kaybedenin kendimiz de olabileceği ihtimali gelmez mi akıllara? "İnsanlar tuhaftır. Fena bir şey yapmakta olduklarını hissedecek olurlarsa mutlaka en evvel vicdanlarını susturacak bir sebep bulurlar." Halit Ziya Uşaklıgil'in bu sözleri bahanelerden arınamayan insanın muğlak hesaplaşmalarını özetler. Vicdanın devreye girdiği durumda mutlak sonuçlara az rastlanır çünkü. Ne kadar doğruya yaklaşırsak vicdanımızı susturacak bahanelerimiz o kadar azalacaktır, tersi durumda ise kafamız çoğu zaman rahat olmayacaktır. Yalnızca aklıyla karar alan insan vicdan meydanında kalbiyle mücadele eder.

Dengeyi olabildiğince sağlamak bize rahat bir uyku bağışlayacaktır.

Hayatın dar çemberinde yaşarken geniş ufuklar umut etmemiz temiz bir vicdanla mümkündür. Büyük mahkemeden önce kendi kendimizi temize çekmek elzemdir. 2018 yapımı *Kefernahum* filminde o müthiş sahne herkesin hafızasında yer etmiştir. 12 yaşındaki Zain, onu dünyaya getirdikleri için ailesinden şikâyetçi olur. Zain'in ve kardeşlerinin yaşadıkları ve yaşayamadıkları, onun küçük yüreğinde volkanlar koparır. Kimlik belgesi bile olmayan, evde sürekli horlanan, çalışıp para kazanması gereken Zain, büyük bir öfkeye sahiptir. Öfkesini zaman zaman dışarıya belli etse de çaresizlik elini kolunu bağlar. Kız kardeşinin daha çocuk yaşta evlendirilmesi bardağı taşıran son damla olur ve Zain evden kaçır. Yolu Etiyopyalı bir kadınla kesişir. Kadının küçük çocuğuna karın tokluğuna bakıcılık yapar. Mülteci kadının hapse düşmesiyle iki çocuk baş başa yaşam mücadelesi verir. Zain'e dünya fazla ağır gelir. Anne babasına dava açarak onların nezdinde bütün anne babaların vicdanına seslenir. Vicdanların kişisel hücreye dönüştüğü dünyada çocuk kalbinin masumiyetini yitirmemek de büyük maharettir doğrusu.

İĞDENİN SAKLADIĞI

SAFİYE GÖLBAŞI

ÇİZİM BÜŞRA KESKENDİR

İğde ağacının yanında duruyor. Semahat Hanım sizsiniz değil mi diyor, ben Melike. Evet diyorum benim, bu o mu?.. Sizi bulduğuma çok sevindim, beni hatırladınız mı? Ağacın ona doğru eğilen dalını tutuyor. Tabii kızım hatırladım diyorum. Müsaitseniz bazı şeyler soracağım size. Müsaitim, gel içeri buyur. Sesim çok acayip çıkıyor. Neden bu ağacın yanında duruyor? Bahçeniz çok güzel, sakıncası yoksa burada oturalım. Cevap vermemi beklemeden yere çöküp sırtını ağaca yaslıyor. Donup kalıyorum. Onu yıllar sonra aynı ağacın altında görmek beni afallatıyor.

Verandadan sandalye getiriyorum telaşla. Üşürsün diyorum, sandalyede otur. İstersen içeri geçelim. Yok diyor, bu bahçe, bu ağacın altı iyi. Yerden kalkıyor. Sandalyeye oturup bahçeye göz gezdiriyor. Siz mi diktiniz bu ağaçları? Ne güzel tutmuş hepsi. Ne kadar da annesine benziyor. Ama onun gibi havai değil, ağırbaşlı. Biraz da babasını andırıyor, burnu onunki gibi. Nasıl da büyümüş, ne güzel bir genç kız olmuş.

Gözünü bahçeden alıp bana diyor. Yüz ifadesi değişiyor. Öksürüyor. Hayal meyal hatırlıyorum bu mahalleyi diyor, bizim

ev şu karşıdaydı yanılmıyorsam, yıkmışlar. Evet diyorum, evlerin çoğunu yıktılar. Siz annemin yani Sultan annemin yakın arkadaşydınız değil mi, diye soruyor. Bayramlarda siz mi bizi arardınız biz mi sizi arardık, sanki, değil mi? Annemin. Sultan annemin. Öğrenmiş. Kalbim korkuyla çarpıyor. Gözleri koyu, çok koyu bir kahve. Benim hakkımda ne biliyor? Neyi ne kadar anlatmalıyım, ya ağzımdan bir şey kaçırırsam? Evet Sultan Hanım kıymetli bir arkadaşımdı. Telefonlaştık. O da arardı ben de arardım. Sonra sonra görüşmez olduk.

Ben durumumu yeni öğrendim, diyor. Duruyor. Derin bir nefes alıyor. Başını kaldırıyor. Hiç dolandırmadan soracağım. Ailemin beni nereden, kimlerden aldığını biliyor musunuz? Gerçek ailemi tanıyor musunuz? Beni neden bıraktıklarını biliyor musunuz? Annem doğru düzgün bir şey anlatmıyor, ben üsteleyince ağlıyor. Babam zaten hiç konuşmuyor, göğsü daralıyor hemen. Siz geldiniz aklıma sonra, bu mahalle geldi. Bana yardım edin, lütfen yardım edin bana. Çok şaşkınım, kızgınım, kırgınım, kaybolmuş gibiyim. Ağlayacak oluyor. Dur kızım diyorum tamam dur, bir yardımım dokunursa ne âlâ. Bekle

biraz, ben bir limonata getireyim. Bugün, daha bu sabah yaptım, taze. İçimiz ferahlar. Yüzü kızmış. Yutkunuyor. Alelacele kalkıyorum. Arkasına yaslanırken gözlerini kısıyor. Kollarını bağlayıp, gerek yoktu aslında ama siz bilirsiniz, diyor. Ben bilirim. Evet. Ben biliyorum. Bilmez olaydım biliyorum da sana nasıl anlatayım onu bilmiyorum.

İçeride oyalanabileceğim kadar oyalanıyorum. Ama kaçış yok konuşacağım. Bir elimde sehpa bir elimde tepsi ona doğru gülümsemeye çalışarak yürüyorum. İyice yaklaşmadan, bu yıl diyorum kış pek çetin geçti, bahar gelmeyecek sandım. Şurada evin arka tarafında çiçekliğim var. Birkaç hafta üzerlerini naylonla örttüm. Kış böyle, bahar gelince de başka türlü. Şimdi ağaç çiçek güzel ama börtü böceği oluyor. Ben de bazen eski usul bazen yeni usul bir şeyler deniyorum. Ara ara badana bile yapıyorum ağaçlara. Temiz temiz oluyorlar o zaman. Bahçenin en güzel mevsimi yaz tabii. Bütün meyveler çıkıyor. Sen tam zamanında geldin. Buz gibi bir ifadeyle bana bakıyor. Utanıyorum. Limonataya uzanmıyorum. Aslında yıllar içinde, aklıma geldikçe belki bir gün çıkar gelir de sorar diye prova ederdim. Şöyle

Şimdi desem, sen şu bahçede o kadar ağaç varken niye bu ağacın altında durdun? Neden illa burada oturmak istedin? Yine iğdeye mi geldin, yoksa bana mı? Bugün bekletmedim ama seni. Kaç saat durmuştun o gün bu ağacın altında, ne kadar ağlamıştın, nasıl susmuştun? Bahçeye bir çıkmıştım ki sen, iki günlük bebek şuracıkta... desem.

şöyle derim, anlar, inanır diye ama şimdi aklıma hazırladığım cümlelerin hiçbiri gelmiyor.

Bir yerden başlanacak el mahkûm. Ortadan alıyorum. Annen çok güzel bir kadındı kızım, diyorum. Şöyle Belgin Doruk gibi Türkan Şoray gibi. Yani artist güzelliği, artist havası vardı annende. İşte o da demek ki farkındaydı bunun ki film yıldızı olmak isterdi, hayal âlemindeydi anlayacağım, ayağı yere basmazdı. Baban da içine kapanık bir adamdı, yaşı da vardı biraz. Kocasını gibi değil de babası gibiydi annenin. Ayakkabı tamircisiydi. Küçük dükkanıyla, kıt kanaat geçimiyle yetiniyordu. İki ayrı dünyaydılar yani. Ne birlikleri vardı ne dirlikleri.

Doğru insana gelmişim diyor. Geldiğinden beri ilk kez gülümsüyor. Siz bayağı tanıyorsunuz şeyleri... yani gerçek ailemi. Gözleri parlıyor. Öyle söyleyince korkuyorum. Acaba çok mu açık verdim, çok mu şey söyledim? Limonatan ısındı diyorum. Hadi iç tadı kaçmasın. Kendi bardağımı sıkıca kavriyorum. Onlar da komşumuzdu nihayetinde, komşu olunca insan az çok biliyor deyip yutkunuyorum. Tabii üstünden yıllar geçti. Aklımda kalanlar bunlar. Yaşıyorlar mı, diyor. Ne desem? Kafamı sağa sola sallıyorum.

Şimdi desem, sen şu bahçede o kadar ağaç varken niye bu ağacın altında durdun? Neden illa burada oturmak istedin? Yine iğdeye mi

geldin, yoksa bana mı? Bugün bekletmedim ama seni. Kaç saat durmuştun o gün bu ağacın altında, ne kadar ağlamıştın, nasıl susmuştun? Bahçeye bir çıkmıştım ki sen, iki günlük bebek şuracıkta... desem.

Sultan Hanım, Remzi Bey nasıllar diyorum. İyiler, diyor. Annemin dizleri ağrıyor. Babamın da kalbine stent taktırdık, daralma varmış damarlarında. Ama iyiler. Susuyor. Ağaçtan ince bir dal parçası düşüyor kucığına. Eline alıyor onu, okşuyor. İğde, teselli vermek istiyor sanki eski tanışına.

Sultan Hanım'la Remzi Bey çok iyi insanlardı ama diyorum heyecanla. Hem görgüleri hem ahlakları örnekti. Kapıları, sofraları açıktı, cömert insanlardı. Mahallemize bir değer katmışlardı. Yerleri çok göründü taşındıkları zaman. Benim yüzümden mi taşındılar, diyor. Konuyu getirdiğim yere hayıflanıyorum. Yani galiba, sen biraz büyüyünce biri densizlik eder de söyler diye, senin rahatın, huzurun için. Susuyor yine. Ayakkabılarına bakarak uzunca susuyor.

Şimdi, diyor, insan bazen bu kadar önemli şeylerin bu kadar basit olduğuna inanamıyor. Yani beni doğuran annem genç ve güzel bir kadındı. Oyuncu olmak istiyordu. Babam da yaşlıydı annemle anlaşamıyorlardı. Zaten ayrılacaklardı. O arada ben oldum. Sultan annemle Remzi babamın da çocukları yoktu. Durumları

iyiydi. Bunlar da komşuydu. Ee? Yani nasıl oldu da bu çocuğu bunlara verelim dediler? Nasıl oldu da benimkiler bu bebeği şu kadından alalım dediler? Yani kim kimi ikna etti? Nasıl ikna oldular böyle bir şeye? Kaç aylıkmışım, kaç yaşındaymışım o zaman? Benim annem, adı Nazan'mış nasıl vazgeçmiş benden? Sultan annem zorla mı almış? O neden bırakmış, öbürü neden almış? Hiç arayıp sormuşlar mı beni, merak etmişler mi... derken hıçkırıklara boğuluyor. Ben de ağlayama başlıyorum. Yüzünü elleriyle kapatarak inliyor. Yüreğim bin parçaya ayrılıyor. Yerimden kalkıyorum. Sarılmak istiyorum. Kabul etmiyor. Etmesin. Hakkıdır etmesin.

Biraz sakinleşince sana iyi baktıklarını tahmin ediyorum ama diyorum çekinerek, seni çok seviyorlardı. Hayır diyor sesi kısık, gözleri kızarmış. Ben annemle babamın haklarını ödeyemem hiçbir şeyimi eksik etmediler. Hiçbir zaman hissetmedim, aklımın ucundan bir gün dahi geçmedi evlatlık olabileceğim. Ama işte öğrendiğim zaman yani vazgeçilmiş, bırakılmış, alınmış bir çocuk olduğumu öğrenince yani nasıl anlatayım Semahat teyze, sanki kayboldum, sanki insanlıktan çıktım da değersiz, pul gibi alınıp verilen bir şey oldum. Teyze diyor bana. Semahat teyze. Ah yavrum ne diyecekti ki teyzeden başka?

Nasıl öğrenebilirim yaşayıp yaşamadıklarını, diyor. Yüzüme yalvarır

gibi bakıyor. Gerçi onları görmeye, yüzleşmeye hazır değilim ama. Başka kişilerle evlendiler mi acaba? Kardeşim var mı? Annem artist olmadı değil mi? Sinirli sinirli gülüyor. Az kaldı çözüleceğim, daha fazla dayanamıyorum artık. Kızım...

Telefonu çalıyor. İşten arıyorlarmış. Hemşire olmuş. Maşallah diyorum, Allah yardımcın olsun. Limonatasını bitiriyor. Ben de toparlanıyorum. Kalkıyor. Müsaadeniz olursa ara sıra gelmek istiyorum, diyor. Bazı şeyleri oturtamadım kafamda. Bir de açıkçası biriyle konuşmaya, dertleşmeye ihtiyacım var. Siz burada yalnız mı yaşıyorsunuz diye soruyor sonra. Evet diyorum. Çocuklar evlenip gitti, arada torunlar geliyor. Eşimi de yıllar önce kaybettim, yıllar yıllar önce. Başınız sağ olsun. Sen sağ ol kızım.

O zaman işte, diyecek oluyorum, senin doğduğun günlerde kaybettim enişteni. Ah kızım, ah güzel yeğenim, annen divaneydi seni bırakıp gitti de benim aklım başımda mıydı sanki? Hem rahmetliyi pek severdim, çok geçimli çok çelebi bir adamdı, hem de beş çocukla o yaşımda yalnız kalmıştım. Ne bileyim ben, Sultan Hanım iyi olmaz mı deyince... Baban da işte ağabeyim de ne yaparsan yap deyince... Herkes için iyi olur belki dedim ben de... Diyemiyorum.

Giderken iğdenin gövdesini okşuyor. Bu ağacı çok sevdim ben, diyor. İçim

parçalanıyor. Gözleri hâlâ nemli. Yüzü ne kadar mahzun. En yakın zamanda yine geleceğim, görüşmek üzere. Gel tabii kızım, diyorum. Burası senin de evin, ne zaman istersen gel. Gidiyor. İğdenin altında darmadağın kalıyorum. Gel dedim ama gelir diye, anne ve babasının o hiç yokmuş gibi başka başka düzenler kurduklarını ağzımdan kaçırırım diye, kimsenin onu arayıp sormadığını anlar da büsbütün üzülür diye çok korkuyorum.

UNAMUNO'NUN VAR OLMA AÇLIĞI

SELMA MAŞLAK

"Düşündüğümde her defasında ölmem gerektiğini, sererim yere örtümü ve uykuya doyamam." Uykuya doyamamak, rüya görmeye doyamamak, yaşam bir rüya olduğundan yaşamı düşlemeye doyamamak...

İspanyol yazar Miguel de Unamuno "yaşamın trajedisi" dediğı şeyi yani ölüme rağmen yaşamayı bu dize-lerde yakalar. Ölüm hayatın doğal sonu olduğuna göre yaşamının, doya doya rüya görmenin doğal yolu da ölüme doğru gitmektir. O hâlde ölüme rağmen yaşamak aslında ölmek için yaşamaktır. Miguel tanığı ya da deneyimi olmayan o biricik an için *Günlükler*'inde "Yaşamaya değmez mi?" der ve ekler "Sadece bir kez ölünür."

İnsan ilk varoluş "neden"ini ve elbette son "niçin"ini düşünür, bu konuda endişe duyar. Peki ya ölüm-den sonrası? Koskoca bir boşluk, koskoca bir hiçlik midir? İnsana hiçbir şey hiçliğin kendisi kadar korkunç görünemez. Unamuno'nun kahramanı Augusto, *Sis* romanında korkunç çılgınlıklarla "Don Miguel ölmek istemiyorum!" diye haykırır. O, var olma açlığıyla olmak, hep olmak, sonsuza dek olmak ister. Miguel, bu yüce endişeye sürekli bir şeyleri kanıtlamaya çalışan akıl ile cevaplar üretilemeyeceğinin farkındadır. Çünkü o, *Yaşamın Trajik Duygusu*'nda "Akıl ile ancak kanıtlanmaya değmeyen şeyler

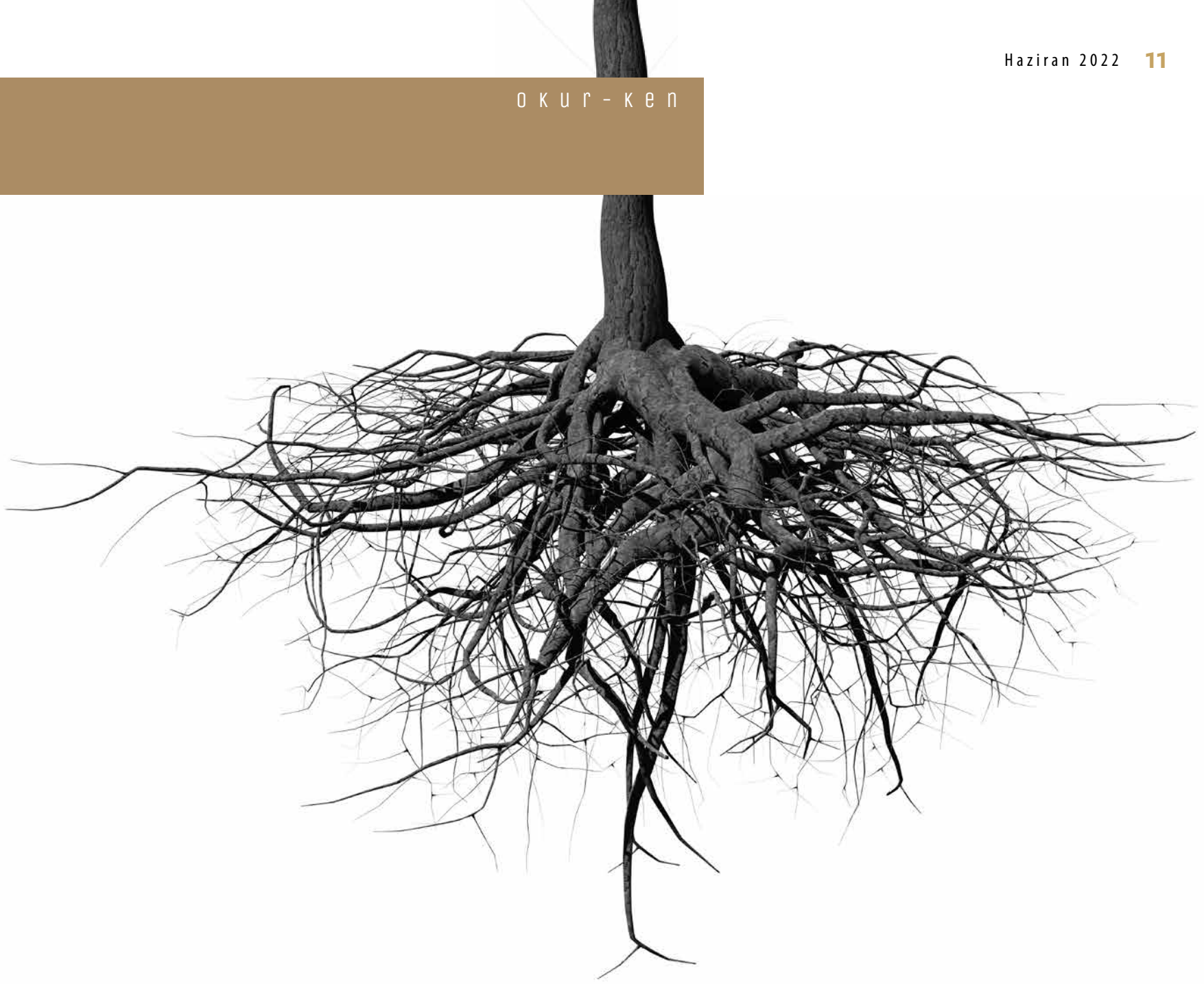
kanıtlanabilir." der. Gerçek çoğu zaman mantık dışıdır. Bu yüzden Unamuno, akıl ile kanıtlanamayacak kadar gerçek olanın yani "hakikat"ın peşine düşer; Tanrı'nın varlığına ve o varlıkta yakalanan ruhun ölümsüzlüğüne... *Saf Aklın Eleştirisi*'nde Kant'ın aklıyla öldürdüğü Tanrı'yı "metafiziğin yeniden doğumu" diyerek kalbiyle tekrar bulması gibi Unamuno da "yaşamın trajik duygusu"nu kalbiyle hisseder ve gerçeğin, gerçekten gerçeğin mantık dışılıklarla dolu olduğuna inanır.

Delilik akı kaybetmektir, denilir. Evet, akı kaybetmektir belki ama hakikati değil. Çünkü başkalarının sessiz kaldığı makul ve mantıklı olmayan gerçekleri söyleyen deliler vardır. Miguel de Unamuno'nun Don Kişot'u hemen her kitabına konu etmesini, ona bizim yüce kaçığımız demesini şimdi daha iyi anlayabiliriz. Gezgin şövalye, yel değirmenlerini dev, koyun sürülerini düşman sanırken, cılız beygiri dünyanın en güçlü bineğı, kafasındaki bakır tas parlak bir tolgayken, tahta atıyla yıldızlı gökyüzünde maceradan maceraya atılırken insanları karınları ağrıyana kadar güldürür. Unamuno'ya göre "Düşünenler için yaşam komedi, hissedilenler içinse trajedir." Akıllılar komedi izler gibi Don Kişot'la dalga geçerken aslında o da "akıl"la dalga geçiyordur. Aklın değil ruhun peşinden giden cesur, cömert, çalış-

kan bilge deli, yenilgiye uğrayarak yener, dünyaya kendinden gülecek bir şeyler bırakarak hükmeder. Unamuno, "Düşüncemizin kahramanını yaşamış, etten ve kemikten bir filozofta değil de tüm filozoflardan daha gerçek olan hayalî bir insanda, bir eylem adamında aramamız gerekir belki de: Don Kişot'ta!" der. Ona göre diğer felsefi akımlar gibi bir Don Kişot felsefesi ya da bir Kişotizm vardır.

Konu buraya gelmişken insanın var olma açlığına geri dönelim ve şunu soralım: Cervantes bu açlığını Don Kişot'la mı gidermeye çalışmıştır? Hayatı anlatmak yaşamının bir başka yoluysa eğer; Cervantes de gezgin şövalyeyi anlatarak onunla yüzyıllar boyunca yaşamayı mı ummuştur? Unamuno *Roman Nasıl Oluşturulur*'da konuya keskin bir giriş yapar. Ona göre edebiyatta üretim denilen şey aslında bir tüketimdir. Düşüncelerini, hayallerini, duygularını yazanlar onları tüketmekte, yok etmektedir. Düşüncemiz yazıyla sabitlendiğinde ölüverir ve artık bir gün toprak altına girecek iskeletimiz kadar bize ait değildir. Yani diyebiliriz ki edebiyat ölümden başka bir şey değildir, "başkalarının ondan can alabileceğı bir ölüm"!

Cervantes hayalini yazdı, tüketti ve öldü. Ama o hayalî karakter Cervantes'ten de canlı şekilde hatta ölümsüz diyebileceğimiz kadar çok

yaşayarak canlılığını devam ettirdi. Şimdi Cervantes mi daha gerçektir yoksa Don Kişot mu? Cervantes mi daha canlıydı, yazdığı kahraman mı? Edebiyat, Unamuno'nun dediği gibi başkalarının ondan can alabileceği bir şeyse eğer Don Kişot Cervantes'ten can almıştır.

Unamuno, Cervantes'ten ilhamla, *Sis*'te alay edilen bir karakterin, Augusto Perez'in trajik serüvenini yazar. Perez bireysel bir kimlik geliştirememiş, yaşamının anlamını ve amacını arayan ancak bunu yanlış yerde bulan ya da bulduğunu sanan, sonunda komik duruma düşürülen biridir. Yenilgiyi hazmedemeyen Augusto, isteklerini, varlığını, kim olduğunu sorgularken kendini yazarın yani Unamuno'nun yanında bulur -Cervantes'in de Badincani'yi romana dâhil ettiğini hatırlayalım- ve işte orada kurgu ile gerçek birbirine karışır. Yazar, Augusto'ya "Sen yalnızca kurgusal bir yaratık olarak varsın, benim hayal ürünümsün!" derken Augusto da ona "Belki kurgusal yaratık ben değil de sizsinizdir, benim öykümün dünyaya çıkması için bir bahaneden başka bir şey olmayasınız." karşılığını verir. Romanın önsözünün kahramanın arkadaşı tarafından, son sözünün de yine kahramanın köpeği tarafından yazıldığını da hesaba katarsak romanda kendimizi karmaşaları ve paradokslarıyla birlikte bir sisin içinde bulabiliriz. Kimin kimden can aldığı belli olmayan derin bir sis! Bunu Unamuno bilerek yapar.

Amacı okuyucuyu rahatsız ederek akli ve gerçek sandıklarımızı sorgulatmaktır.

Unamuno kurgudaki kahramanlar aracılığıyla kendi kendini "rastgele" meydana getiren, olay örgüsünü önceden bilmediği romanlar yazarak can alır, can verir. Bu onun var olma biçimidir. *Günlükler*'inde "Bir isim bırakıyorum. Bir isimden fazla nedir ki o? Tamamen uydurarak ürettiğim kurmaca kişilerden neyim fazla olacak?" derken Don Kişot'a da göz kırpmıyor gibidir.

Aslında *Sis*'i merkeze alan, "kendini bilme", "kendi olma" vurgusu yapan bir metni umarken konu buralara kadar taşıdı. Unamuno'nun "rastgelelik"i yazıya da bulaştı!

ET TIRNAK

HÜSEYİN AKIN

ÇİZİM AHMET ENİS GÜRCAN

Odada kesif bir ilaç kokusu var. Serum şişesi çoktan boşalmış fakat kolundaki intraketi saatler geçmesine rağmen çıkaran olmamıştı. İki hafta hastanede yatmış, doktor, tedavisinin geri kalan kısmını evde tamamlaması için taburcu etmişti. Yaşı kırkı aşmasına rağmen hiç evlenmemiş ve bu konudaki teklif ve tavsiyelere de hep kulak tıkamıştı. “İnci Tekyaşar doğdum, yine aynı soyadı ile öleceğim.” der, soyadının belirttiği anlam üzere yaşama inadını sürdürürdü. Onun evlenme karşısındaki bu direnişine bir anlam veremeyen eş dost ve kız kardeşleri artık ona münasip bir eş ararken boy pos falan değil soyadı uygunluğuna bakıyorlardı. Geçtiğimiz aylarda tam da yaşı yaşına uygun bir adamı eş olarak ona göstermişler fakat eli yüzü son derece düzgün olmasına rağmen sadece adamın soyadı “Çiftekumrular” olduğu için bu teklifi şiddetle reddetmişti. Serum hortumundaki hava boşluğundan mıdır bilinmez dayanılmaz bir baş ağrısı ensesinden sırtına kadar yayılmıştı. Böbreklerinden rahatsız olduğu için gittiği hastanede yapılan tetkikler sonucu karaciğerinde tutulum tespit edilmişti. Sürekli böbrek rahatsızlığından şikâyet ettiğini görünce doktor ona: “İnci Hanım, sizin sıkıntınızın merkezi böbrek değil karaciğerdir.

Bu yaşadığınıza hepatorenal sendromu denir. Kronik karaciğer rahatsızlığınız akut böbrek yetersizliğine sebep oluyor.” demişti.

Doktor o korkmasın diye öyle vur-gulayarak söylememiş olsa da İnci Hanım’ın diyabet ve üriner sistem rahatsızlıkları da “sos” veriyordu. İki kız kardeşinden ismi Gülizar olanı hem ona hastanede gece gündüz refakat etmiş hem de burada, evinde, hasta yatağında dün gece yarısına kadar başından ayrılmamıştı. Gülizar on yıllık evli ve altı yaşında bir kız çocuğu sahibiydi. Gece kaynanasının fenalaştığı haberini alır almaz eşi ile arabaya atlayıp Kocaeli’ye gitmek zorunda kalmışlardı. Giderken İnci’ye serum bittiğinde üst kattaki diğer kardeşleri Güher’e haber vermeyi ihmal etmemesini sıkı sıkıya tembihlemişti. İnci “Sen merak etme, ben çaresine bakarım.” diyerek kardeşi Gülizar’ın söylediklerini geçiştirivermişti. Güher, İnci’nin en küçük kardeşi idi. Kocasından boşandıktan sonra babasından miras kalan bu daireye yerleşmişti. Daireye yerleştiği sene ablası İnci ile aralarında miras yüzünden bir anlaşmazlık çıkmış ve bu anlaşmazlık kavgaya dönüşüp küslükle neticelenmişti. İnci kardeşinin hastanede iken bile kendisini ziyaret etmesini kabul etmemiş, “Gözüm görme-

sin.” diye kestirip atmıştı. Şimdi şu hâliyle serum iğnesini bileğinden çıkartmak için Güher’i çağırma-yı gururuna yediremiyordu. Sağına soluna baktı İnci Hanım, zor zamanda bir yudum su verecek kimsesi yoktu. “Tırnağın varsa başını kaşırsın!” diye söylendi kendi kendine. Tevekkeli değil, içinden böyle bir şeyi geçirir geçirmez tam tepe noktadan saç dipleri kaşınmaya başladı. Bir eli serumu mahkûm olduğu için ondan yana dönemedi. Diğer elinin tırnaklarına baktı, çaresiz gülererek: “Nasıl da dipten kesmişsin insafsız!” diye söylenip “İnsan tırnaklarımı bari bana bırakır!” diye Gülizar’a sitem etti. Düştüğü hâle bakarak kendine acıdı. “Ya işte böyle İnci Tekyaşar Hanım! Sen misin tek başına yaşamaya inat eden, bu sana müstahak, sonuçlarına katlanacaksın!” diyerek içten içe kendine had bildiriyor gibiydi.

Şimdi bir yandan bileği sızlarken bir yandan da çatlarcasına başı ağrıyor, bunlar yetmezmiş gibi bir de kafasının ağrımayan tek noktasında tatlı mı tatlı dayanılmaz bir kaşıntı tepinip duruyordu. İnci Hanım’ın bileği akşama kadar hep o hâlde kaldı. Akşam Gülizar Kocaeli’den kaynanasının yanından dönmüş ve daha kendi dairesine adım atmadan ablasının yanına girmişti. İnci

Hanım'ı yatakta solgun, bitkin ve de inler vaziyette görünce Gülizar suçluluk duygusuyla karışık bir öfke içerisinde: "Ablacım dağ başında mı kaldın, aşk olsun yani, bu ne hâl!" diye söylendi. "Senin Güher'i çağır-mayacağını tahmin etmeliydim!" dedi kafasını iki yana doğru sallaya-rak. İnci Hanım'ın kütük gibi şişen bileğinden intraketi bir hamlede hızlıca çıkardı. Onu yatağa oturta-rak arkasını yastıkla destekledi. Ye-diği serumu saymazsak İnci Hanım nerdeyse 24 saattir açtı. Gülizar, hızlıca bir şeyler hazırlayıp tepsinin içerisinde yatağa, ablasının nne bıraktı. Bir ocuğa yedirir gibi yal-vararak önündeki yemekleri kendi eliyle yedirmeye çalıştı. İki elinin parmaklarını Gülizar'a doğru uzattı İnci Hanım, tırnaklarını kastederek "Onları bir daha hiç çıkmasın diye kökünden kesmeye zorun neydi?" diye anlamlı anlamlı sordu. Gli-zar, ablasının ne demek istediğini anlamaya çalışırken İnci Hanım tam kafasının tepe noktasını göstererek "Saımın dipleri benden daha a, önce onları şu keskin tırnaklarıyla bir doyursan!.." diyerek çıkıştı.

Sa kökleri terden ışıl ışıldı. Gülizar, ablasının sağ omuz hizasına geçip ritmik biçimde onun sa diplerini kaşımaya başladı. İnci Hanım için bu rahatlama nerdeyse kolunun ve başının ağrısını bile unutturmuştu. Bir kez daha kendisinin işe yarar tırnakları olmadığına hayıflandı. Gülizar sanki ablasının içinden geçe-ni duymuş gibi "Sa sefadan, tırnak cefadan uzar!" diye karşılık verdi. Bu söz karşısında İnci Hanım'ın çehresi

soru işareti gibi oldu. Karşılık verme-den duramadı: "İyi ya, cefayı çeken benim! Saım dökülürken tırnakla-rım da kısalıyor?" Bunu duymazdan geldi Gülizar, çantasından çıkardığı bez mendille ablasının alnını ve boynunu iyice sildi. Sonra onun iki elini parmak hizasından tutarak, "Biz seninle etle tırnak değil miyiz ablacığım?" diye g ve moral verme-yeye niyetlendi. Yine üstüne alındı İnci Hanım, "Tabii, tabii." dedi, parmak-larını öne doğru uzatarak: "Ben etim, sen tırnak!" Gülizar'a göre ablasına söz söylemenin tam sırasıydı. Sözü böyle bir zamanda gediğine oturtma-yacak da ne zaman oturtacaktı? nce yutkundtu, sonra bir merdivenden aşağıya doğru iner gibi temkinli ve tedbirli konuştu: "Peki ablacığım, bu durumda bir üçüncü kardeşimiz olan 'Güher' ne oluyor? Et mi tırnak mı yoksa kemik mi?"

İnci Hanım tam dudaklarını bir cevaba hazırlıyor gibi diliyle ıslatıp ilk sözcüğe davranırken vazgeçti ve susmayı tercih etti. Sktunun karşısındakini ikna etmediğini fark edince "Onu kendisine sor!" demek-le yetindi. Abla kardeş birbirlerinin gözlerinin içine bakmadan uzun uzun sustular. Hastaya iki günde bir verilmesi gereken serumun vakti gelmişti. Daha önce olduğu gibi Gülizar yine hemen yan mahalleden Daimî Efendi'yi telefonla çağırdı. On beş dakika içerisinde tehizatıy-la yetişti Daimî Efendi. Yatakta has-tanın şişip moraran bileğini görür görmez Gülizar'a çıkıştı: "Bu hasta nasıl bu hâle geldi? Serum değil dayak yemiş sanki bu hasta!"

Gülizar, İnci Hanım'ın inadını, serum takılı iken kendisinin hasta-yı bırakıp mecburen kaynanasına gitmek zorunda kaldığını, yerine küçük kardeşi Güher'in bakmasının iyi olacağını hasta ablasına hatırlat-tığını, ablasının en küçük kız karde-şiyle aralarındaki kslk sebebiyle bir adım ötede oturmasına rağmen serumun intraketini çıkarması için yardım istemeye gurur yaptığını Daimî Efendi'ye bir çırpıda anlattı. Daimî Efendi, İnci Hanım'ın gözle-rinin içine doğru odaklanarak:

"İnci Hanım kardeşim anlaşılan o ki iyileşmeyi nefsinize çok görüyorsunuz?"

"Olur mu efendim?" dedi İnci Ha-nım, "Bir yerimde on yare var! Ne derman ne are var!"

"Bu inat sizi ta lme götürür!"

"Hangi inat efendim?"

"Hemen on adım ötede, biten se-rumunuzun iğnesini damar yolu-nuzdan çıkaracak biri varken, çok ıstırap çekmenize rağmen o kişiyi nefsinizden dolayı yardıma çağırma-manızı kastediyorum. Üstelik o kişi sizin özbeöz kardeşiniz! Anlatabili-yor muyum?"

"Kız kardeşimin bana ne yaptığını bilmiyorsunuz efendim!"

"Bunu bilmemin sizin iyileşmenize ne katkısı olabilir ki? Keşke seru-munuzun içerisine birazcık kalp yumuşatıcı zerk etmiş olsaydık."

İnci Hanım Daimî Efendi'yi ilk kez bu kadar konuşurken görüyordu. Daha önce "geçmiş olsun"un dışında hiçbir şey konuşmadan işini bitirip yere bakarak çıkıp giderdi.

"Daimî Efendi, bu mesele bizim aramızdaki bir durum. Müsaade edin de biz onu kendi içimizde halledelim. Bunun benim sağlığımla hiçbir ilgisi yok!"

"Ah kızım! Görüyorum ki inadına yenik düşmeye devam edip bunu zafer zannediyorsun. Kim demiş içinde bulunduğun bu hâlin sağlıkla bir ilgisi olmadığını? Bilmezsin ki hiçbir insanlık hâli diğerinden bağımsız değildir! Vazifem hasta bakıcılık benim. Sadece insana değil, insanlığa dair hastalıklara da bakıcılık yapıp refakat ettim bunca yıl. Say ki dünyanın çürük bileklerinde ki incecik damarlara serum takmışım."

"Daimî Efendi ben daha kendi hastalığımı tanımlayacak kelime bulamadım bu dünyada sen insanlık hastalıklarından bahsediyorsun. Söyler misin benim neremdedir, hangi yanımdadır hastalık? Karaciğerimde mi böbreğimde mi üriner sistem mi diyabetik bir sorun mu?"

"Sağlığının yerini kavradığın zaman hastalığının yerini de öğrenmiş olursun sevgili kızım! Resûl-u zişan Efendimizin şu sözünü bilmez misiniz bakın ne söylüyor: *"Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuz-*

luk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer."

Daimî Efendi bir yandan İnci Hanım'ın şişen koluna karşılık sağlam olan diğer kolundan damar yolu açmaya çalışırken bir yandan da ince mesajlar vermeye devam ediyordu.

"Şimdi sana gelelim. İlk günden beri böbreklerinden şikâyet ediyorsun ama başına gelen şeyin asıl müsebbibi o değil, karaciğerin. Vücudun aksamından biri sıkıntıya düştüğünde diğer kısımlar da bundan nasibini alıyor. Karaciğer böbreği etkiliyor, böbrek boşaltım sistemine tesir ediyor. Tırnağının acısını parmağın, parmağının acısını elin, elinin acısını kolun hissediyor anlayacağın."

"Buna hiç itiraz etmem." dedi İnci Hanım. Daimî Efendi buna sevinen bir eda ile:

"Öyle ise en küçük kız kardeşin Güher'e neden itiraz ediyorsun?" diye karşılık verdi. İnci Hanım "Ne alakası var?" der gibi baktı.

Daimî Efendi soruyu İnci Hanım'ın bakışında yakalayıp konuşmasını sürdürdü:

"Senin karaciğerin, böbreğin, kalbin ya da miden ne ise isimleri Gülizar ve Güher olduğunu şimdi öğrendiğim iki kardeşin de odur. Her biriniz kardeş olarak bir beden organları gibisiniz. Birinize bir şey olduğunda diğeriniz de ondan etkilenir. Şayet etkilenmiyorsa hastalığında bile sağlık yok demektir.

Bir organ diğerini nasıl desteklerse bir kardeş de diğerini destekleyip korur. Oysa sen seni koruyan bir organ olan kız kardeşini en gerekli zamanda yanına bile yaklaştırmamışsın. Keşke hastalık kadar sağlık da organize olmuş olsa!"

Hiç böyle düşünmemiştii İnci Hanım. Daimî Efendi'nin sözlerinden çok etkilenmişti. Şimdi yüzünü bile görmek istemediği kız kardeşinin yanına gelmesi için can atıyordu. "Çağırsak Güher kardeşim gelir mi?" diye sordu İnci Hanım Gülizar'a kısık bir sesle. Daimî Efendi hemen öne atıldı: "Siz ona Yol Oğlu Hâdi geldi, o çağırıyor deyin, gelir." dedi.

Yol Oğlu Hâdi ismini işitir işitmez iki kız kardeş Daimî Efendi'nin yüzüne şaşkınlıkla mıhlanıp kaldılar. Şifalar dileyip kapıya yöneldi Daimî Efendi. Güher'i kastederek "Ben çıkınca o gelir!" deyip çıkıp gitti.

ÜÇ TAVSİYE MEHMET AYCI

BİR DENİZ

Akdeniz

Nerede zeytin yetişiyorsa orayı seviyorum. Nerde incir varsa orası sıcak geliyor bana. Nerede üzüm bağları varsa bilin ki bereket var. Üçünün de aynı anda yetiştiği yerlere ayrı bir sevgim var. Güneş burada alabildiğine uslu; mutedil. Kar, Akdeniz'i çevreleyen dağlarda ayrı güzel. Kıyıları emsalsiz. İnsanlık tarihinin kültür ve medeniyet namına birikiminin büyük bir kısmı Akdeniz mührünü taşıyor. Peygamberlerin gelişine, dinlerin yayılışına tanıklık ediyor. Fernand Braudel, muhteşem eseri *Akdeniz*'de onu sevdiği bir dostunu anlatır gibi içten anlatıyor. Eski dünyanın pek çok yerini dolaşıp Akdeniz bölgesinde karar kılmamızın bir anlamı var. Ne kadar çekilmek zorunda kalsak da hem Türkiye Akdeniz'e dâhil hem Akdeniz Türkiye'ye...

BİR FİLM

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak

Uzun Metrajın Hikâyesi dâhil kısa filmlerinin tamamı özgün ve güzel Ahmet Uluçay'ın. Tek uzun metrajlı filmi *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*. Çok yönlü bir yönetmen Ahmet Uluçay. Yazar; onun *Sinema İçin Bunca Acıya Değer mi?* adıyla yayımlanan günlükleri Türk edebiyatının en içli günlükleri. Şairliği de var. Şiirleri için *İkinci Yazıları* koleksiyonuna bakılabilir. Bahsettiğimiz film bir sanatçının yaşatan tutkusunun filmi; sinemanın. Dünya sinemasında *Cennet Sineması* filmiyle sinema tutkusu üzerinden kıyaslanabilir belki. Oysa *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak* filminde sadece sinema tutkusu yok; masumiyetin acı tatlı bütün yemişleri, kasaba hayatındaki samimiyetin bütün pratikleri, kasaba insanının hâlleri bu filmde kodlanmış.

BİR KİTAP

Bir Türk Ailesinin Öyküsü

Rahmetli annem, çoğu Koca Ana'mdan aktarılan ezberindeki ağıtları bana yazdırırken bir yandan ağlıyor, bir yandan da "Yavrum, ne tatlı söylemiş." diyordu. Annemin Yahya Kemal'in "Acıların Tadı" yazısından haberi yoktu elbette. Türkülerimizin büyük bir kısmının ağıt karakterli olması boşuna değil. Bu ayrı bir konu ancak önereceğimiz kitaptan bağımsız değil. İrfan Orga kendi ailesi özelinde Balkan Harbi ve Birinci Dünya Harbi'nde, özellikle Çanakkale'de nasıl eridiğimizi, nasıl fakirleştirdiğimizi, ocakların nasıl söndüğünü, görece zengin sayılabilecek ailelerin hem evlatlarını hem maddi varlıklarını nasıl kaybettiklerini anlatıyor. Savaşın nasıl bir felaket olduğunu kendi insani dramı üzerinden gözleminiz dolarak, içiniz sızlayarak okuyorsunuz. *Bir Türk Ailesinin Öyküsü* aslında yüz yıl öncesinde her ailenin öyküsü. Bugünkü varlığımızın kıymetinin bilinmesi için yediden yetmişe herkesin okuması gereken bir baş ucu kitabı.

**“İnsan,
yaralarının da
kanamalarının da
üstüne yatıyor.”**

HÜSEYİN SU

gulsefdeli huseyin.su.39

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

Yüzlerinin ardında insanlar. Yahut insanlar yüzlerinin ardında. İnsanlar yüzlerinin ardında ne yaparlar? Her geçen gün biraz daha katılaştan, keskin çizgilerle kıvrılan o deriyi ucundan kaldırıp soymaya başlasak bir kabuk gibi, ne çıkar karşımıza? Her insan bir giz perdesiyle, yüzüyle gizler içini. Oysa herkes kavgasını içinde taşır. Ve herkesin içinde kavgadan geriye kalan bir kanama vardır. Yerin kat kat altından akan, ancak kulağınızı toprağa dayadığınızda duyabileceğiniz bir dip akıntısı gibi ilerler yüzlerinin altında o iç kanama. İşitemezsiniz o uğultuyu, kulağınızı o yüzün derin çizgilerine dayamadıkça. O iç kanamayı sezemezsiniz, insan denen uçurumun kenarına yaklaşp bakmadıkça.

Hüseyin Su öyküleri, yüzlerinin ardındaki insanların öyküleridir. Nahif ve vakur, müşfik ve gergin, ağlamaklı ve güleç, zayıf ve dik, sevecen ve sessiz, yaşlı ve diri... Onun kahramanları ruhlarında bir dip akıntısı gibi ilerleyen iç kanama olan insanlardır. Onun savunduğu öykü anlayışı, öykücünün, insan olarak kendi içikâyesinin dip akıntılarıyla irtibat hâlinde olması, bir ağacın köklerinin yer altı sularına değdiği gibi bu akıntıya, insanın ilk insandan beri süren dünya serüvenine, o büyük romanına değmesi gerektiği yönündedir. Bu sayımızda Hüseyin Su'nun öykülerinin derinlerinde ilerleyen iç kanamanın uğultusuna kulak verdik.

Boşanıp evine dönen kızlar, ailesiyle çatışıp onlardan soyutlandıkça yalnızlaşan, ruhsal bunalıma düşen gençler, aile çizgisinden saptıktan sonra dışarıda felaketler yaşayan insanlar... Hepsi yaşadıkları yenilgilerden sonra bir gün yaralanmış bir şekilde "o eve" dönüyor ve orada huzur buluyor. Çağın getirdiği çözümler ve çürüme karşısında öykülerinizde idealize ettiğiniz, yücelttiğiniz "o ev" için neler söylersiniz?

Bütünüyle varlık ve yaradılış, bir hakikatin etrafında deveran eder. Bizim beşerî planda adına yaşamak, hayat dediğimiz ve bu süreçte var olan kültür, sanat, edebiyat, medeniyet de doğal olarak bu deveran sırasında oluşur. Bizim erdem, çatışma, çözülme, savrulma, yalnızlaşma, bunalım, yenilgi, zafer vb. kavramlarla tanımladığımız insan hâllerimiz de işte bu deveran sırasında, merkezdeki o hakikate ne denli yakın durduğumuz veya uzak düştüğümüzle birebir alakalıdır. Ruhun, hakikatin merkeziyle irtibatı, irtibatsızlığı sizin sözünü ettiğiniz hâlleri yaşatır bize. Ruh, bu süreçte kimi zaman evinden uzak düşer, sonra yine evine dönmek ister, döner veya dönemez, sürgünü biter, devam eder. Sanat ve edebiyatsa bu hâlleri anlamak, sonra da birbirimize anlatmak için başvurduğumuz bir dilden ibarettir. Ruh evine döndüğünde doğal olarak huzur bulur. Değilse hem huzursuzluğu hem de hakikatten uzakta sürgünü devam eder. Sizin çözülme, çürüme dediğiniz sadece bu çağa özgü beşerî hâller, zaafı, düşüp kalkmalar değil, her çağın her zamanın önümüze açtığı birer sınav tuzaklarıdır. Hatta her biri, çürümeden, çözülmeden salimen geçebilecek misin bakalım, sorusundan ibaret birer sınav kâğıdıdır. Sadece biçimleri ve araç gereçleri değişir bunların. Bir de şu var; insan o kadar uzak düştü ki kendi fitratına, fitratındaki kimi parıltılarla şurada burada bir vesileyle karşılaştığında kendisini kuşatan

bugünkü maddi gerçeklik karşısında onları erişilemez, hayatta yaşanılmaz idealler, ütopyalar olarak görüyor. Kaldı ki bu insana, ideallerimiz, ütopyalarımız olmayacak mı, diye de sormak ve onu sarsmak gerekmiyor mu? Kanaatimce bu soruyu sormak da öncelikle sanatın ve edebiyatın işidir.

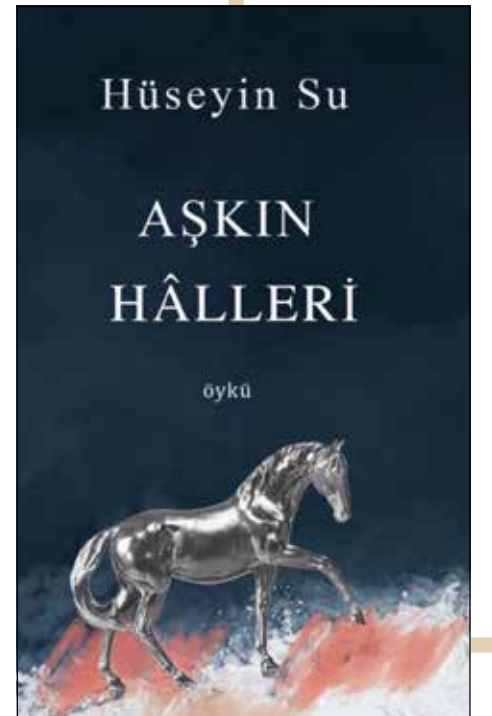
Öykü içinde kat kat açılan düşünceler, duygular, hayaller... Öyküleriniz büyük oranda kahramanlarınızın ruhsal derinliklerine, iç dünyalarına yapılan yolculuklara, psikolojik çözümlemelere yaslanıyor. Sizin tabirinizle soracak olursam "insanın içindeki uçuruma bakmak" size neden bu kadar çekici geliyor?

İnsanı, dünyanın katı gerçekliğine bakarak anlayamayız, asla... Tabii ki sosyal şartların insan üzerindeki etkisini de görmezden gelecek değiliz. Değiliz ama insan, sadece sosyal şartlardan ve maddi etkenlerden ibaret bir varlık da değil. Özelde öykü, genelde de sanat ve edebiyat, insanın dış dünya ile maddi ilişkisine mahkûm olmamalı, hayatla kurduğu içbağları görüp kaleminin ucunu oraya değdirebilmeli ve oradan beslenebilmeli. İnsanı ve insanın dünyadaki yerini ancak böyle yazabilir ve ancak böyle anlayabiliriz. İnsanı kuşatan hiçbir maddi gerçeklik sadece görüldüğü kadarından ibaret değildir. Bunların hepsini anlamlandıran içbağlar vardır. Nasıl acı çektiğinden, nasıl sevindiğinden, nasıl düşman veya dost olduğundan daha çok neden böyle olduğu da önemli değil mi? Bunları en azından birlikte görmedikçe insanı anlayamayız ve anlatamayız. *İnsanın içindeki uçurum*, derken işte bütün bu durumlardan söz ediyoruz. Bir olumsuzluktan daha çok, hatta daha doğrusu bir derinlikten söz ediyoruz. O içbağların hepsi bu derinlikle bir biçimde bağlantılıdır. Bu durumun *ilgi çekiciliği* bir yana, ben son derece önemli olduğunu düşünüyorum. İnsanın görmekle, anlamakla,

yazmakla tükenmezliği de bu derinlikle ilgili... İçimizdeki derinlik mütemadiyen deveran hâlinde ve uğultulu olduğu için en çok tanıdığımızı sandığımız birinde bile her gün yeni bir insanla karşılaşabiliriz. Bunun için önemli ve ilgi çekici...

Yazılarınızın toplamına bakıldığında gizli ya da açık şekilde kendini gösteren bir laytmotif var: Hatıra. Hatırlamak ya da unutmamak vurgusu. Unutmaya ve unutkanlığa karşı böyle bir direnç göstermeniz arkasında yatan sebeplere dair neler söylersiniz?

İnsan için unutabilmek de bir nimettir, hiçbir şeyi asla unutamadığımızı düşünabiliyor musunuz? Zaman zaman bu duruma da vurgu yaparım ama unutmak, hakikat karşısında bile isteye tercih ettiğimiz, onu önemsemediğimiz gaflet hâliyle ilgili bir kaçış durumu olduğundan, aynı zamanda unutkanlıkla malul olduğumuz, unutkanlığa karşı sürekli vahiyle uyarıldığımız için sanatın ve edebiyatın da dünya hayatında insanın başına gelenlerin hepsinin bu gaflet hâliyle

ilişisini görmesi gerektiğini düşünüyorum. İnsanoğlu *yaklaşmaması* gerektiği uyarısını sürekli unuttuğu için başına bu büyük ve çetrefilli dünya derdini açmadı mı? Unutmaya meyyaldir insan ama kolay kolay hatırlamak da istemez. Acelecidir ama teenniye mesafelidir. Hakikatin üstünden kolayca atlayabilir ama akletmekten de hep kaçır. Gerek ilim insanlarının gerek siyasetçilerin, sanatçıların, edebiyatçıların, şairlerin, yazarların; söylediğinin, yazdığının, çizdiğinin, kısaca insana dair yapıp edilenlerin hepsinin amacı yeni bir hakikat getirmek değil insanın unuttuğu hakikati kendisine hatırlatmak, yitiğini bulup göstermek değil mi? Yoksa neden sürekli insanı muhatap alıyor ve yazıyoruz, konuşuyoruz ki?.. Söz de yazı da düşünmeye, hatırlamaya bir çağrıdır...

Biten komşuluk ilişkileri, diğerinin acısıyla sevinciyle ilgilenmeyen; kadını, erkeği, yaşlısı, genci birbirine yabancılaşmış insanlar. Herkes bir akıntıya kapılmış gibi çürüme ve çözülmenin içinde. Hatta bir öykü kahramanınız bunu, "Görüyorsun,

hep çürüyen, çözülen, dökülen, dağılan bir şeyler olduğunu kalplerde." cümleleriyle dile getiriyor. Sizce bu çözülme sadece günümüz insanıyla ilgili bir durum mu, yoksa hangi çağda olursa olsun "insan"la mı ilgili?

İnsan, her zaman aynı insandır: O bildiğimiz Âdemoğlu! İnsan oluşu itibarıyla, özü, insaniyeti itibarıyla hiç değişmedi, bundan sonra da değişmeyecek. Sadece fiziki şartlar, hayatındaki araç gereçler, maddi şartlar değişti, değişiyor. Evet, bunları kullanırken birbirinden çok farklı insan hâlleriyle karşılaşabiliyoruz. Bu bizi çok şaşırtmamalı. Ondan sâdır olan bu farklı insan hâlleri de yine onun değişmez özüyle, insaniyetiyle ilgili, hepsi oradan doğuyor. Farklı şartlarda farklı tepkiler vermek onun özünün değiştiği anlamına da gelmez. İnsan; inanan, inkâr eden, seven, nefret eden, dostluk ve düşmanlık besleyebilen, vefa gösterebilen, doğruyu da yalanı da aynı ustalıklı söyleyebilen, ihanet edebilen, ilmi de cehaleti de takvayı da çıkarı da kolayca ve aynı akılla, aynı kalple

içselleştirebilen ve kolayca hem zalim hem de mazlum olabilen, kendi kardeşini öldürebilirken hiç tanımadığı bir insanın hayatını kurtarabilen, medeniyetler kurabilen ama medeniyetleri yerle bir edebilen bir varlık... Bütün bunların insanın aklından, elinden ve dilinden sâdır olduğunu görüyoruz. Evet, insanla ilgili! İlim de sanat da edebiyat da siyaset de bütünüyle işte bu *ilgi* üzerine odaklanır.

Öykü yazarının kulağı "kün" emrine aşına olmalıdır, hiçbirimiz eninde sonunda bir öykü yazıp geçmiyoruz aslına bakılırsa... şeklinde bir ifade-niz var. "Kün emrine aşına olmak" ne ima eder? Bu aşına olma durumu yalnızca Müslüman sanatçıları mı ilgilendirir?

Allah'ın bütün sıfatlarının beşerî planda insanın fillerinde yansımaları vardır bildiğiniz gibi. Yaratma sıfatı da öyle... O, ol, der ve olur... Bu bağlamda sanatı, beşerî plan çerçevesinde bir *yaratma* fiili olarak görmek gerek. Bu zaviyeden bakınca da sanatçının -öykücünün- kulağının "kün" emrine aşına olması sadece Müslüman sanatçıyla ilgili bir dikkat, hassasiyet ve bilinç durumu değil, aksine ne yaptığının farkında ve bilincinde olan her sanatçıyla, her yazarla ilgili bir dikkat ve bilinç durumudur. İster insanın isterse inanasın, bir sanatçı ne yaptığının bilincindeyse ve tabii ki gerçek bir sanatçıysa sanatın ontolojik bağlamının farkında olmak ve sanatının da yaradılışın -kün emrinin- dip akıntısıyla ilişkisini, ontolojik bağını görmek ve kurmak durumundadır. Başka türlü mümkün değil. Kimi zaman sanatçının kendisi bunu fark edemese bile sanatçı tabiatı ve sanatçı yeteneği, onun bu ilişkiyi bir biçimde kurmasını sağlar. Biz, böyle sanatçıların yazdıklarında kalemlerinin bu dip akıntıya değdiğini görebiliriz. Kaldı ki inanan bir sanatçı bunu çok daha kolay görebilir, görmeli de... Eğer kompleksleriyle sanatının ufku karartmıyor,

“

Bir de en çok mezarlıkların yanından geçerken bu duygulara kapılırim ben. Servilerin salınışı kadar uyarıcı bir dil olmadığını düşünürüm. Sessiz bir koro gibi.

kaleminin ucunu kırıp köreltmeyorsa. Yazdığımız hiçbir şey sadece bir edebî tür tanımıyla çerçelenemez, bundan ibaret görülüp geçilemez, asla... Çünkü her biri birer amelden ibarettir...

Gelenek sizde günümüzden bağımsız değil, şimdiki zamanda varlığını sürdürüyor, bugüne geleneğin penceresinden bakıyorsunuz. Sizin için “şimdi” yalnızca şimdi değil, geçmiş ve gelecek. Bakıldığında gelenek bazılarınca olumsuz bir anlam ihtiva ediyor, bu noktada siz geleneğe dair neler söylersiniz? İçinde yetiştiği toplumun bir ferdi olan sanatçının gelenekten uzak durması mümkün mü?

Ben (Sezai Karakoç’a ait) şu sözü çok doğru ve isabetli bir tespit olarak görüyorum: “Gelenek, gelecektir.” Ne yazık ki gelenek, modern zamanlarda son derece yüzeysel bir yaklaşımla bir inanç, tarih ve kültür enkazı olarak görülüyor ve değerlendiriliyor. Bu doğru değil. İnsanların giderek kavramsal düşünmeyi unuttuğu zamanımızda geleneğin böyle anlaşılmaya müsait bir düşünce ve kültür zemini var mı? Evet, var. Elbette yersiz ve gereksiz bir komplekse kapılıp ayıklayıcı ve seçmeci bir yaklaşımdan söz edecek değilim. Gelenekten söz etmeyi, geleneğe vurgu yapmayı, türbedarlık ve söz konusu enkazı sahiplenmek olarak görüyor insanlar. Bir ayrım yapmak gerekiyor bu konuda düşünürken ve yazarken. Düşünce, yazı, sanat ve edebiyat, genelgeçer yargılarla, kabataslak ve el yordamıyla yapılabilecek bir eylem değildir. İncelikler üzerinden yürür. İnanç aidiyetlerimiz bağlamında özellikle biz sanatçılar, bugünden düne ve yarına baktığımızda eklemlendiğimiz, eklemlenmemiz gereken süreğenliği çok iyi anlayıp tanımlamamız ve ona göre bir sanatçı duruşu, bilinci ve dikkati göstermemiz gerekir. *İnanmak* ve *yaşamak*, şu anda olup biten bir şey değil. Her sözün, her

fiilin bir öncesi ve sonrası var, sadece bizimkinden ibaret değil. Bu nedenle gelenekten anladığımı, *vahyî ilik bağı* şeklinde tanımlamaya çalıştım. İster bir sanatçı olsun ister sıradan bir insan, hiç kimse, istemese bile geleneğin dışında kalmaz, ne eyliyorsa mutlaka bir geleneğin içinde eyliyordur...

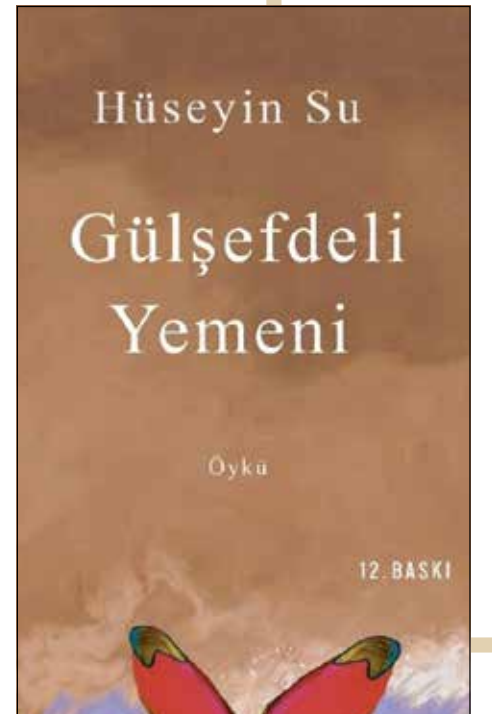
Bir söyleşinizde “içikâye” şeklinde bir kavramdan bahsediyorsunuz ve şöyle devam ediyorsunuz: “Öykücünün yazdığı öykü, insan olarak kendi içikâyesinin dip akıntılarıyla irtibat hâlinde olmalı, bu akıntıya değmeli. Bir ağacın köklerinin yer altı sularına değdiği gibi. Değilse ne söylese eksik kalacaktır.” Bahsettiğiniz, irtibat hâlinde olunması gereken bu içikâyeden ve dip akıntısından ne anlamalısınız?

Varlığın, yaradılışın hikâyesi, insanoğlunun da hikâyesidir... Bu büyük hikâyenin ve bunun dip akıntısının dışında bir hikâye (öykü), sanat, edebiyat vb. olamaz. Sadece bir öykü yazıp geçemeyiz, dediğim de işte budur. Tabii ki yaptığımızı bir oyundan ibaret görmüyorsak. Bir bütünlüğün içindeyiz hepimiz, o bütünlüğün dışında kalmak gibi bir lüksümüz de imkânımız da yok. Yazdığımızın, yapıp ettiklerimizin hepsi o bütünlüğe dâhildir. Bir öykü veya bir şiir yazıyorsunuz, bu öykü veya şiir sizin hayatınızın öyküsü, sizin hayatınızın şiiri değil elbet. Ama sizin de dâhil olduğunuz bir büyük oluşun hikâyesi veya şiiri. Bu anlamda o, sizin de... Sadece yazar olarak yazdığınız bir eserinizi ibaret değil o metinler, bizzat sizin hikâyeniz ve şiiriniz de... Bundan kaçamayız, böyle sahiplenmek ve sorumluluğunu bu bağlamda -kün emrine aşına olarak- dikkatle üstlenmek zorundayız. Yukarıda sözünü ettiğimiz çelişkilerle dolu insan hâllerimizin hepsi, insanlık bağlamında birbirine geçmiş durumda. Yazarken bunun farkında olmamız, bizim hikâyemizin her insanın hikâyesine mutlaka

değdiğinin de bilincinde olmamız gerekir. Değilse elbette eksik kalacaktır. Yaptığımız bir şaka değil, bize öğretildiği gibi *kalemle yazı yazıyoruz...*

“İç” kelimesi yukarıdaki sorumda da bahsettiğim gibi sizin öykü atmosferinizde çok önemli bir yere sahip. Hatta *İçkanama* adında bir kitabınız da var. Günümüz toplumu bir iç kanama içinde, aile bir iç kanama içinde, aşklar iç kanamadan ibaret. Kahramanlarınızın hemen hepsi iç hesaplaşma yaşayan; duygularıyla, düşünceleriyle, pişmanlıklarıyla iç yolculuklara çıkan, “kendini yenmeye” çalışan sessiz ve derin kişiler. Bu iç kanamaya ve nedenlerine dair bir şeyler söylemek ister misiniz?

İnsanın hikâyesi her ne kadar bir dili ve biçimi gerektirse de eninde sonunda o hikâyeye aidiyet ve bir kimlik kazandıran iç bütünlüğüdür. Sadece iç kanaması değil, iç huzuru da bu bütünlükle ilgilidir. Değilse sadece kabuktan, biçimden ibaret bir hikâyeden söz edemeyiz. Sözünü ettiğiniz o kitabımızda insanın

iç kanama hâlleri, hikâyemizin bir başka açıdan görünüşüdür. Toplumun, ailenin, bireyin, ilişkilerimizin, aşklarımızın bütünüyle birer iç kanamadan ibaret olduğunu da söyleyemeyiz şüphesiz, hikâyemizin bütünlüğü içinde iç kanamalarımız da var elbet. Ne yazık ki artık modern insan bunları yeterince fark edemiyor ve değerlendiremiyor. Yaralarının da kanamalarının da âdeta üstüne yatıyor. Hepsine alıştı çünkü. Alışmak hiç iyi bir şey değil bildiğiniz gibi. Alışmak, bir anlamda aşınmakla, unutmakla aynı sayılabilir. Nedenleri ise kendimizden, toplumdan kaynaklanabiliyor.

Bir metne yazınsal kimlik giydiren, onu biyografik atmosferden uzaklaştırıp hakiki bir edebiyat metnine dönüştüren şeyler nelerdir? Gerçek bir edebiyat metni kendisine edebiyat dışı bir ölçütle bakma ihtimalini, taşıdığı hangi özelliklerle ortadan kaldırır?

Her ne kadar bugün at izi it izine karışmış olsa da gerçek bir sanat ve edebiyat eseri, değerinden ve kendisini var

eden temel özelliklerden ayrı tutulamaz. Okur olarak da yazar olarak da erbabi gerçek sanat eserini mutlaka tanır, anlar. Spesifik, görece bir durumdan söz etmiyorum elbet. Dili, üslubu, tekniği vb. özellikleriyle bir sanat, edebiyat eseri, kendisini herhangi bir metinden ayrı bir yerde görür ve gösterir. Okura ve yazarı; erbabına, bu bir öyküdür, bir şiirdir, bu bir romandır... dedirtir. Bu duyguyu, düşünceyi, kanaati veremeyen bir metni de kim ne yaparsa yapsın hiç kimse uzun süre sanat ve edebiyat tahtında tutamaz, çeşitli etkenlerle oraya iliştilse bile bir gün mutlaka düşer. Sahte ilişkiler, sahte dayanışmalar, sahte biçim ve süslemelerle sanat, edebiyat metni asla gerçek bir değer kazanamaz. Dil, üslup, teknik özellikleri yanında aidiyetleriyle sanat ve edebiyat ırmağına karışmayan metinler de zamanın eleğiyle elenip bir kenara atılmak durumundadır. Bütün bu hususları, aslında büyük sanat ve edebiyat eserlerine bakarak görmek daha doğru olur. *Hüsn ü Aşk*, *Su Kasidesi*'ni, *Çile*'yi, *Hızır*'la *Kırk Safi* yaşatan güç, sanatın ve edebiyatın gücüdür.

Son olarak size bazı kelimeler versem ve sizdeki ilk çağrışımlarını sorsam...

Ayna: Kendimiz... Yüzümüz, içyüzümüz... Onun için de gaflet hâlinde bakarken hoş gelir bize ve kendimizden geçeriz, aldanırız. Hakikat hâlinde ve hakikat bilinciyle aynaya bakmak ürperti verir, bakarken korkarız.

Yağmur: Umut, bereket, rahmet... Hayata, insanın alınına, bağrına serpilen su, Kevser, abıhayat, uhrevi bir serinlik.

Hayat: Onunla sınırsız kuşatıldığımız büyük, somut gerçeklik. Üzerine ne denli çok konuşursak konuşalım hakkında bildiklerimiz son derece sınırlı ve isabetsiz olan hakikatimiz. Son derece sert, katı ama bir o kadar da yumuşak, sarıp sarmalayıcı.

Kalp: İnsan varlığının özeti. Özün özü (lubbü'l-lüb). Kalpten söz edilmese insandan da söz edilemeyecek kadar önemli bir husus.

İhlamur kokusu: Gökyüzünden üstümüze serpiyormuş gibi gelir bana. İlk kez, çocukluğumun ev içi ve aile kokusu. Sobanın üstünde devamlı emaye bir çaydanlıkta tıktırırlarla kaynar ve evin içini buram buram kokuya boğar. Daha sonra İstanbul'da ve Hendek'te ilkbahar ve yaz geceleri caddelerde ve sokaklarda aradım içime çekmek için. Bir parkta ıhlamur kokusu varsa oradan kolay çıkamam. Bizim dünyamızdan "O'na sevdiren üç kokudan biri" olan "güzel koku"nun içinde ama dördüncü bir koku benim için ıhlamur kokusu...

İbrahim Çelik: Hüseyin Su'nun yol arkadaşı. İki kimlik, bir hayat. Bir hayatın, bazen yazı bazen de tura düşüşü hâli. Zaman zaman birbirlerinin önüne ayak uzattıkları, yollarını kestikleri ve ters düştükleri de olabiliyor.

İnsanın becerikliliğine de şaşıyordun. Kendini inandıramadıkları ile başkalarını inandırışındaki, kendine kabul ettiremediklerini başkalarına kabul ettirişindeki ustalığa şaşıyordun.

İHTİMAL HESAPLARI

ORHAN GAZİ GÖKÇE

İnsan, dünyaya kök salarak mutlu olabilen bir varlık değil. O her dem başka bir havayı teneffüs etmek ister, başka bir gülün dalında, başka şarkılar söylemek arzusundadır. ”

Benim burada ne işim var diye sorarak kendi kendimize, bulunduğumuz yeri yadırgadığımız olur. Ailemize, arkadaşlarımıza, yaptığımız işlere yabancılaştığımızı hissederiz aniden. İnsanlığımıza, dünyamıza acıdığımız, acizliğimize üzüldüğümüz, etten ve kemikten bir kafesin içinde can kuşunun sıkıldığı daralan vakitlerdir bunlar. Her şeyin tadının kaçtığı, tuzunun eksildiğı, anlamını yitirdiğı bu anlarda başka bir yer deriz, başka bir yerde olabildim. Sonsuz ihtimaller arasında sadece bir gerçeğin içinde yaşıyor oysa

insan. Hâl böyleyken ihtimaller her zaman bu gerçekliğin üzerine gölgesini düşürür.

İşi kadere bağlayarak kendimizce memnuniyetler ürettiğimiz de olur alıp başımızı uzaklara gitmek istediğimiz de. İnsan, dünyaya kök salarak mutlu olabilen bir varlık değil. Vakti geldiğinde topraktan sürgün veren bir menekşe gibi baş veremez olduğı yerde her bahar. O her dem başka bir havayı teneffüs etmek ister, başka bir gülün dalında, başka şarkılar söylemek arzusundadır.

Erich Fromm *Özgürlükten Kaçış* isimli eserinde “Bir yere ait olma isteğı aslında özgürlükten kaçıştır.” diyor. Bir yere ya da bir kimseye ait hissetmek elbette insana güvenli bir alan vadeder, doğrudur. Tehlike şu ki güven bir noktadan sonra bağılığa ve nihayet bağımlılığa dönüşür. İnsan ait olduğı yerin yahut kimsenin rengine boyanır, kokusu siner üstüne soluduğı havanın.

Sözlükte “alışmak, birleşip kaynaşmak, sevmek” anlamına gelen ülfet, ihtilat, müanese kelimeleri, insanlar

arasındaki olumlu münasebetleri karşılamak için kullanılır. Bu kelimelerin zıddı olarak “uzlet” ise özellikle tasavvufi gelenekte insanın kalabalıktan uzaklaşıp kendine çekilmesi olarak tarif edilir. Uzlet, dünyadan büsbütün bir kopuş değildir aslında, mesafeyle bakabilme kabiliyeti kazanma temrinidir daha çok. Kendine, diğer insanlara, olan bitene daha yukarıdan bakabilme imkânını kazandırır insana, yakınlık körlüğünden kurtarabilir uzlet.

Gemi aزیya alsak, ülfet peyda ettiğimiz her bir şeyi terk etsek, uzlete çekilsek her şey değişecek mi peki, ne fark edecek? Montaigne tam da bu soruya cevap olsun diye söylemiş sanki şu cümleyi: “Kalabalıktan kaçmak yetmez, bir yerden başka bir yere gitmekle iş bitmez. İçimizdeki kalabalık hâllerimizden kurtulmamız, kendimizi kendimizden koparmamız gerek.” Montaigne’in dedi-

ğine bakılırsa muhit değiştirmek, uzaklara kaçmak kendi başına sancılarımıza deva olmaz. Bizi rahatsız eden seslere kulaklarımızı tıkamak içimizdeki gürültüyü dindirmez. İç odalarımızı toparlamadan dışarıda dirlik ve düzen aramamız yahut zihnimizde dolaşan dağınık şarkı-ları sıraya koymadan âleme nizam vermeye kalkışmamız kendimizi avutmak dışında bir fayda sağlamaz.

“Uzak nedir?/Kendisinin bile ücrasında yaşayan benim için/ Gidilecek yer ne kadar uzak olabilir?” sorularını soran şairle ister istemez dert ortağıyız bu noktada. Gözlerimiz kendine kör olduğundan görüş alanımızda çoğu zaman biz yokuz. Kendimizle uzlaşıya varmak başkalarıyla oturup anlamaktan daha zor bir mesele muhakkak. Terzi kendi söküğünü dikemez, insan iğneyi önce kendine batıramaz, kabul. Sadeleşmek, iç dünyamızdaki boz bulanık selleri dindirmek, zihni-

mizi berraklaştırmak öyle kolay değil elbette. En başta kendimize musallat olduğumuz, kendi kendimizi boğduğumuz taraflarımızı yine kendimize itiraf etmemiz gerekiyor sanırım. Her seferinde bir kördüğüm atarak geçiştirdiğimiz ne de çok şey var... Nereye gitsek kurtulacak değiliz bu kördüğümlerden.

Oysa unutmamak lazım ki o müsait zamanlar, o en iyi koşullar ve fırsatlar gelmeyecek hiçbir zaman iyi olmak için. Hayatın sihirli değneği bize dokunup bahtımız açılacak da değil. Daha vakti var her şeyin, kader bizi en güzeline hazırlıyor diye ümitler yontarak düzlüğe çıkamayacağız. Öyle ya, ihtimallerin hesabını biz tutmuyoruz.

GÜZEL EYLEME

HİLALE KOÇ HANCI

*Kişinin değeri, işindeki ihsanıyla ölçülür.
Hz. Ali*

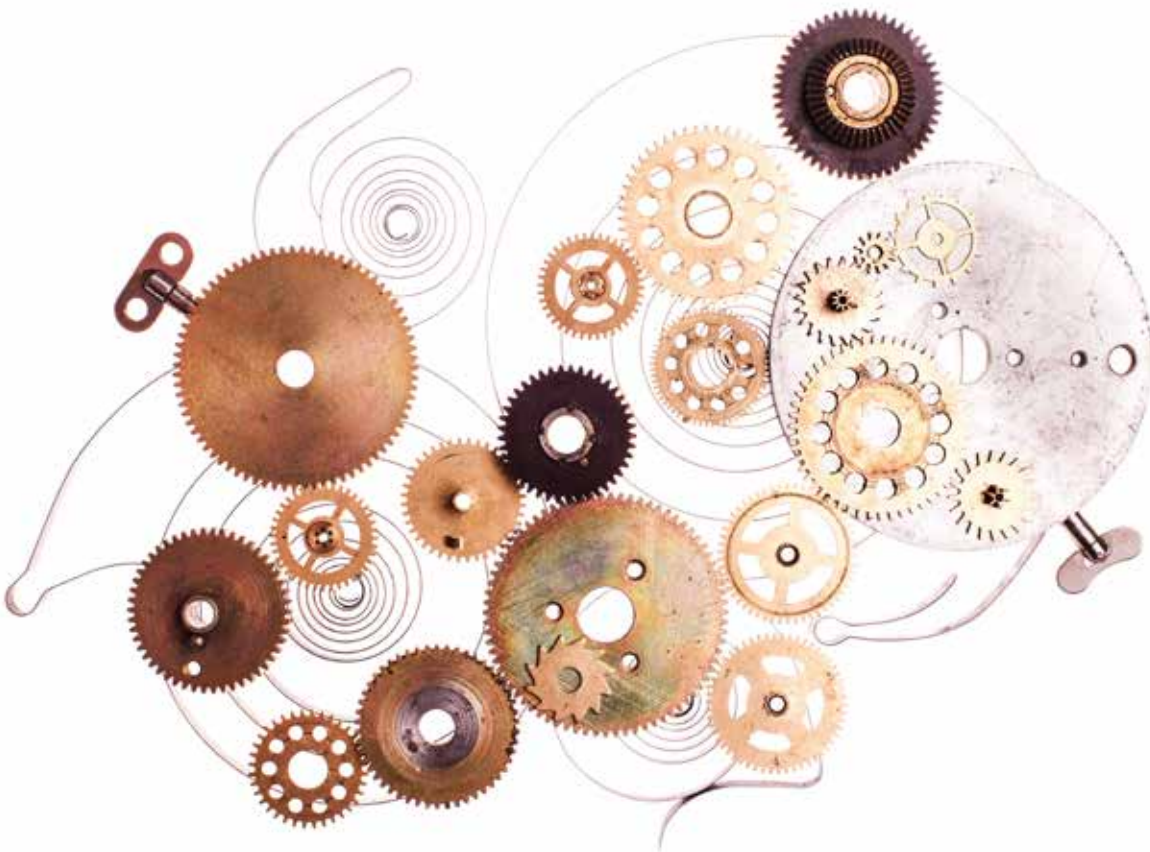
insan doğar, yaşar ve ölür. Geride hoş bir seda bırakmak ise en güzel temennidir. Prof. Dr. Fuat Sezgin ömrünü dolu dolu yaşayıp hoş bir seda bırakanlardan. Vefatından sonra 2019 yılının Prof. Dr. Fuat Sezgin Yılı ilan edilmesiyle eserleri ve hayatı birçok yazıya, belgeye konu olmuştu. Hayatının gayesi şu cümle ile aktarılmıştı bu yazılardan birinde: “Mensup olduğumuz bir ilim, kültür ve medeniyet dünyası var, bizler köksüz ve sahipsiz değiliz. (...) İslam medeniyetinin, göz kamaştıran birikimini ve dünya bilimine yaptığı büyük katkıları, bunun farkında olmayan dünyaya

tanıtmayı gaye edindim. Bu gayretimin bir kısmı, sadece bilim dünyasına hizmet için ancak diğer çok mühim bir amacı da koskoca bir İslam âleminin yitirmiş olduğu kendine hürmeti, güveni ve insanlık tarihindeki yerini hatırlatarak, kaybettiklerini iade etmektir.”

Bu cümle, gayesi uğruna bütün çabasını sarf eden bir âlimin hayat hikâyesi ile anlam bulur. Yürüyen bir kütüphane, yaşayan bir tarih olarak nitelendirilen Sezgin, İslam medeniyetinin yitik hazinesini gün yüzüne çıkarmak için büyük uğraşlar verir. Zaman zaman imkânsız-

lıkların da baş gösterdiği ilim hayatı Türkiye’den ayrılmasıyla farklı bir seyir kazanır. Zorunlu olarak göç ettiği Almanya’ya giderken yanında sadece içinde birkaç parça giysi ve önemli yazma eserlerden alınmış notların yer aldığı 25 bin civarı fiş bulunan bir valiz vardır. Çalışma azmi ve gayreti yaptığı her işi en üst seviyede tamamlamasına ve ardında çok önemli eserler bırakmasına zemin hazırlar. Resmî tatil günleri dâhil günde 18 saat çalışması onlarca dil öğrenmesine, sayısız kitap kaleme almasına, asırlar önce icat edilmiş aslına ulaşılmayan aletlerden 700’den fazlasını modellemesine imkân sağlar. Ayrıca Almanya’da İslam Bilim Tarihi Müzesi’nin açılması, ardından yıllarca hasretini çektiği vatanında ilerlemiş yaşına rağmen yoğun çaba göstererek İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi’nin kurulmasına katkıları Sezgin’in ömrünü adadığı gayenin gerçekleştiğinin alametidir.

Fuat Sezgin, bu kadar çok çalışmasının sebebini de şöyle ifade eder: “Şimdi düşününüz, siz bir dinin mensubusunuz ve o dinin peygamberi ne diyor: ‘İki günü eşit olan insan zarardadır.’ demek ki İslam dini sizden her gün yeni bir şey istiyor.” Fuat Sezgin özelinden hareketle İslam dünyasında adını tarihe yazdırmış insanların hayatlarında

azim ve gayret, istikrarlı çalışma ve “ihsan şuuru”nun ön plana çıktığını görürüz. Bir eserin ortaya çıkması ve başarı için azim ve gayretle çalışmanın ne denli önemli olduğu hepimizin malumudur. Ancak ihsan şuuru denildiğinde herkes aynı bilince sahip değildir.

İhsan, meşhur “Cibril hadisi”nden öğrendiğimiz hâliyle insanın her işini Allah’ı görüyormuş gibi yapmasıdır. Uğraş verilen konu ne olursa olsun kişinin amelini niçin yaptığına bilinciyle, nasıl gerçekleştirmesi gerekiyorsa en güzel surette meydana getirmesi ihсан olarak tanımlanır. İhsan şuuru ibadetlerde, sosyal ilişkilerde, meslek yaşamında ve diğer varlıklarla ilişkilerde kendini gösterir. İslam dini, yöneticiden idare işlerini, hâkimden hükmünü, ustadan zanaatını, memurdan vazifesini, esnaftan ticaretini, anne babadan evlat terbiyesini, öğrenciden sorumluluklarını bu bilinçle güzel bir şekilde yerine getirmesini ister. *“Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Yaptığınızı güzel yapın; Allah güzel yapanları sever.”* (Bakara, 2/195) ayeti başta olmak üzere birçok ayet-i kerimede ihsan konusunun üzerinde durulması bir bilincin gerekliliğine dikkatimizi çeker.

Bu bilinç kişinin ahlakı ile gün yüzüne çıkar. Yakın dönem mütefekkirlerimizden Hilmi Ziya Ülken, *Aşk Ahlakı* kitabında iş /eylem ahlakı ile ilgili önemli tespitlerde bulunur ve ahlakın bazı temel ihtirasların üzerine bina edilmesinden bahseder. Hakikat, iş ve açıklık ihtirasını uzun uzun anlatır, insanın bu ihtiraşlara

sahip olmasıyla ruhun tekâmülünün gerçekleşeceğini söyler. İş ihtirası ile ilgili kaleme aldıkları, eylemlerini iyi ve güzel yapmak isteyenlere nasihat olacak cinstendir. Ülken’e göre iş ihtirası, bir işe dört elle sarılmak, yorgunluğunu sevmek ve mihnetinde safa bulmaktır. Kişi bu ihtiras ile yaptığı eylemi her şeyin üstünde görür, onun için yapmış olduğu fedakârlıklar zor gelmez, her gün bir önceki sefere göre daha iyisini ortaya çıkarmak için çalışır. İşini küçük çıkarlara, şöhrete, bencillığe ve gösterişe kurban etmez, yalnız aşk ile çalışır. Yaptığını ihtirasa, sevinçle yapan biri ruhunun derinliklerinde merhaleler kateder, hayat neşesi artar, eyleminden memnun olur, güçlü olmayı, beklemeyi, direnerek çaba sarf etmeyi öğrenir. Yetkinliği neticeye hemen ulaşmakta değil işini güzel ve iyi yapmakta bulur, yürüdüğü yolu sever. Yaptığı işin sonu ne olursa olsun o en iyisini en güzel eylemenin memnuniyetini hisseder.

Anlamlı ve değerli eylemlerle kendine ve topluma faydalı olmayı herkes ister ama unutmamak gerekir ki her işin bir usulü ve adabı vardır. Yapılan amel ne olursa olsun küçümsenmemelidir. Meşhur meselden anımsayalım; atın ayağına nalın özensiz çakılması bir savaşın kaybedilmesine sebep olur. Her eylem üzerinde itina ile durulmayı, gerekli vakti ayırmayı hak eder. Günümüzde birçok insan vaktin çabuk geçtiğinden ve yapılacak işlere bir türlü yetişemediğinden yakınıyor. Bu şikâyetlerden uzak kalmanın tek yolu işleri önem ve öncelik sırasına koyarak bir plan dâhilinde hareket etmektir. Zamanında özenli her

çalışma meyvesini vererek sahibini mutlu eder. Psikoloji profesörü Dan Ariely’nin uzun yıllar yapmış olduğu çalışmalarda elde ettiği sonuçlara göre insanın yaptığı işte iç motivasyonunun yüksek olması, verimlilik açısından maddi getirilerden daha büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada iç motivasyonla işi güzel yapmanın birbirini besleyen iki durum olduğunu söyleyebiliriz. Kişi işlerini beğenerek güzel yaptığında üretkenliği artar, üretkenliği arttıkça da yetkinliği beslenir ve daha iyi işler ortaya çıkarır. Aynı zamanda stres ve tükenmişlik hissine karşı da daha dayanıklı olur.

Her meslek erbabı işinin her statü sahibi konumunun gereğini usulüne uygun yerine getirdiğinde toplumun genelinde güzelliklerin hâkim olacağı aşîkârdır. Müslümanların inşa ettiği medeniyetler bunun sayısız örnekleriyle tarih sahnesinde yerini almıştır. Adabı-muaşeret kültüründen çeşitli sanat dallarına, musikiden, şiir ve edebiyata; cami, han, medrese, köprü yapımından mahalle, şehir imar ve inşasına, çarşı pazar kültüründen nikâh törenleri, ramazan ve bayram kutlamalarına varıncaya kadar insanın var olduğu, insani ilişkilerin söz konusu olduğu her alanda, işini hakkıyla yapanların zarafetini, nezaketini, zevk-i selimini görmek mümkündür. Mimar Sinan’ı, Nizamülmülk’ü, İtrî’yi, Ahmet Yesevi’yi, Adile Sultan’ı ve daha nicelerini tanımamız, işlerini ihsan ile icra ederek yaşadıkları döneme kattıkları güzelliktendir.

YUSUF
NEYİR

CANAN OLPAK KOÇ

*Ben alacağım hisseyi aldım fakat ihtimal ki
kârîin-i kirâm dahi bundan hisse-i ibret beklerler
(muharrir bunu tayin eylemişti) derler.
Yusuf Neyyir Bey*

Yazarlığın bir yaşı var mıdır? Birikimler hangi
yaştan itibaren metne dönüşmeye başlar?

Öncelikle şunu belirtmeliyim: Burada, yaşı merak ettiğim yazarlık kastı içinde, günümüzün daha yirmili yaşlarının başında çok satanlar listesine dâhil olmuş blok ya da Wattpad yıldızları yok. Benimkisi zamanın imtihanından geçmeyi başarmış, genç yaşta eser vermelerine rağmen kalıcı olabilmiş isimler.

Şimdi sorularıma kendimce bir cevap arayayım: Şiir söz bahis olduğunda, muhtemelen duyguların en coşkulu hâliyle hissedildiği gençlik yaşları, şiire başlamak için uygun bir dönemdir. Artık duyguların yerini aklın aldığı ilerlemiş yaşlarda da şiirin yerini düzyazının dingin derinliğinin alması olağandır. Herhâlde hikâye ve roman da yaşam birikimlerinin arttığı, kalem tecrübesinin kendi sesini yakaladığı orta yaşlardan itibaren yazılmaya daha müsait türlerdir. Demek ki otuzlu yaşların başı şiir için geç kalınmış bir dönemdir, roman içinse biraz erken sayılabilir. Tabii yetenekleriyle genelin dışına çıkıp küçük yaşlarda eserler vermiş ve kalıcı olabilmiş isimler vardır ki onlar çocuk yazar kabul edilir.

Niyetim Türk ve dünya edebiyatından çocuk harikalarına dair örnekler etrafında, yazarlık yaşı üzerine birtakım analizler yapıp tespitlerde bulunmak değil. Türk edebiyatının, kimi kaynaklara göre çocukluk yaşlarında eser vermiş iki ismine -Fehim ve Yusuf Neyyir- değinmek ve asıl bu isimlerden ikincisini -Yusuf Neyyir- kalemimin gücü yettiğince tanıtmaya çalışmak. Önce Fehim'e bakalım.

On yedinci yüzyıl şairlerinden olan Fehim, divan şiiri geleneğinde Sebk-i Hindî akımı olarak bilinen şiir anlayışına mensup şairlerdendir. On dokuzuncu yüzyılda yaşamış, Fehim'e hayranlığı nedeniyle de aynı mahlası kullanmış Süleyman Fehim Efendi'yle karıştırılmaması için de Fehim-i Kadim olarak anılır. Fehim hakkında elimizdeki bilgiler sınırlıdır. Mesleğinin unculuk ya da kurabiyecilik olduğu, bu yüzden ona Uncuzade denildiği o sınırlı bilgiler arasındadır. Kaynaklara göre doğum tarihi 1627'dir, yakın dostu Evliya Çelebi de onun henüz on yedi yaşındayken *Divan*'ını tertip ettiği bilgisini verir.

Şayet Evliya Çelebi'nin verdiği bilgi isabetliyse Fehim'i çocuk yazar saymamız gerekir. Oysa 1640'ta ölen Dördüncü Murat için yazdığı mersiye düşünüldüğünde doğum tarihinde bir yanlışlığı olduğu gerçeği ortaya çıkar. On üç yaşında bir çocuğun o seviyede bir şiir yazabileceğini düşünmek fazlasıyla zorlama bir iyimserlik olacaktır. Muhtemelen kaynaklarda geçen tarihten dokuz, on yıl önce doğmuştur. Gelelim ikinci ismimize yani Yusuf Neyyir'e...

Tanzimat Dönemi'nin ilk yıllarında eser vermiş bir isimdir Yusuf Neyyir. Maalesef ki Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının bu erken dönem temsilcisi, genç yaşta ölümünün ardından âdeta unutulmaya terk edilmiştir. Üstelik yazarın küçük oğlu Burhaneddin Tepsi, Türk tiyatrosu denilince akla gelebilecek ilk isimlerden biri olmasına, hâliyle bin dokuz yüz kırklara dek sahne sanatının içinde yer almasına rağmen.

Tarsuslu Mısrizade ailesine mensup olan Mısrizade Ali Efendi'nin oğludur Yusuf Neyyir. Kavalalı Mehmet Ali Paşa zamanında Tarsus'a yerleşmiş bir memur ailesi olan Mısrizadeler nispeten varlıklı bir eşraftır. Gerçi torunu Burhaneddin Tepsi, büyükbabasının İstanbul'da yaşadığı bilgisini verir, ancak çiftçilikle uğraşan Ali Efendi büyük ihtimal oğulları Yusuf Neyyir ve Tahir'in eğitim alabilmeleri için İstanbul'a taşınmıştır. Yusuf Neyyir, Mahrec-i Aklam-ı Şahane'de (memur yetiştirme amacıyla kurulmuş bir meslek okulu) okumuş ve özel Fransızca dersleri almıştır. Bu sayede de ileriki yıllarda Fransızcadan tercümeler yapacaktır.

Yusuf Neyyir, memuriyete atıldığı on yedi yaşından itibaren orta dereceli kalemlerde çalışacaktır. Modern dönem Türk edebiyatının geçiş eserlerinden olan *Gülzar-ı Hayal* kitabının başında yer alan takrizlerden birini de yazmış *Müsameretname* yazarı Emin Nihat Bey'le aynı kalemde memur olarak çalışmışlardır. Abdülmecid'in kahvecibaşısı Ali Bey'in kızı Ferhande Hanım'la evlenen Yusuf Neyyir'in Müşkat, Seyfeddin ve Burhaneddin adlarında üç çocuğu dünyaya gelmiştir. Büyük oğlu Seyfettin uzun yıllar Odesa, Bükreş, Washington, Petersburg, Marsilya, Roma ve Brüksel'de büyükelçilik yapmıştır.

Yusuf Neyyir'in yayınlanmış ilk kitabı *Gülzar-ı Hayal*'dir. İki ciltten oluşan kitabın ilk cildi 1872'de Ahmet Mithat'ın işlettiği Kırk Anbar

Matbaası'nda basılmıştır. İkinci ciltse ilk ciltle birleştirilmiş olarak yine aynı matbaada 1876'da yayınlanmıştır. Klasik Doğu hikâyeciliği tarzında oluşturulmuş, kısmen çerçeve hikâyelerle genişlik kazandırılmış *Gülzar-ı Hayal*'i uzun hikâye saymak mümkündür. Yazarın henüz modern anlatım tekniklerine hâkim olmaması, böyle bir kitabı yazmaya da aslında yakın arkadaşı Emin Nihat'ın teşvikleri ile başlaması gibi nedenlerle *Gülzar-ı Hayal*, içinde birçok acemilikleri barındıran bir eserdir. Özellikle ilk cildi, dil yönüyle döneme göre bile hayli ağırdır. İkinci ciltteyse belli ki gerek yazarlığının kısmen olgunlaşması gerekse aldığı telkinler sayesinde daha sade bir dil kullanmıştır.

Gülzar-ı Hayal'in konusu aşktır ve aşkı Doğu hikâyeciliğinde birçok kez işlenmiş biçimde ele alır. Yani hikâyenin sonunda sevenlerin kavuşmaması söz konusudur. Buna göre; anlatıcı can sıkıntısı içinde dolaşırken vefalı dostu onu cennet bahçelerini kışkırtacak bir yere götürür. Anlatıcımız orada önce bir kuşla insanların ve kuşların vefası üzerine konuşur, ardından mükellef bir sofraya kurulur, edebiyat sohbeti yapılır. Koruya yaptıkları gezi sırasında iki sevgiliye rastlarlar, onların hazin hikâyelerini dinlerler. Anlatıcıyla vefalı dostu birbirlerine anlattıkları hikâyelerle kadınların mı yoksa erkeklerin mi vefalı olduğunu tartışır. Fakat anlatıcı bu sırada dostunun kalbini kırar ve ayrılırlar. Tebdil-i mekân düşüncesiyle bir Fransız vapuruna binip İstanbul'u

terk eden anlatıcı, Silifke açıklarına geldiklerinde geminin arızalanması gibi birtakım sıkıntıların sonunda Halep'e varır. Oradaki arkadaşının yanında bir yıla yakın kalır. Bu arada İstanbul'a, vefalı dostuna mektuplar gönderir ancak ondan yanıt alamaz. Nihayet gelen yanıtla birlikte acı gerçeği öğrenir. Vefalı dostu çok hastadır, daha önce gönderdiği yanıtların ulaşmasını da art niyetli kişiler engellemiştir. İstanbul'a dönen anlatıcı, vefalı dostunun vefat ettiğini öğrenir.

Yusuf Neyyir'in 1873'te *Tasvir-i Sebat* adlı tiyatro eseri yayımlanır. Bu eser, ilk dönem Tanzimat tiyatrolarının çoğunda olduğu gibi evlilik konusunu işler. Eserde, birbirlerini severek evlenen ve birbirlerine karşılıklı sebat sözü veren genç bir çiftin başından geçenler anlatılır. Yusuf Neyyir, *Tasvir-i Sebat*'ın ön sözünde kendi sanat anlayışını da ifade eder. Yusuf Neyyir'e göre, yaşanmış olayların tiyatro aracılığıyla sahnede gösterilmesi, onu izleyen insanların benzer hatalara düşmesini engelleyecektir. Ayrıca *Esrar-ı Aşk*, *Tedbirsizlik* ve *Sıdk-ı Canan* adlı tiyatroların da Yusuf Neyyir'e ait olduğu düşünülse de bu eserleri onun yazdığına dair kesin bir bilgi yoktur. Tiyatrocu oğlu Burhaneddin Tepsi'nin de sadece *Tasvir-i Sebat*'ı zikretmesi, diğer eserlerin ona ait olmadığı kanaatini güçlendirir.

Yusuf Neyyir tercüme faaliyetleriyle de ilgilenmiştir. 1879'da Lamartine'in *Graziella* adlı romanını Türkçeye ilk kez o kazandırmıştır. Şimdi şu yukarıda sözünü ettiğim çocuk yazar meselesine yeniden dönebiliriz.

Yusuf Neyyir 1884 yılında ölmüştür. Burhaneddin Tepsi, babasının yirmi sekiz yaşında öldüğu bilgisini verir. Buna göre Yusuf Neyyir'in 1856 doğumlu olması gerekir. Tabii 1882 doğumlu Burhaneddin Tepsi'nin, babası öldüğünde kendisinin üç yaşında olduğunu söylemesi düşünöldüğünde, yazarın ölüm tarihi 1885'e, doğum tarihi de 1857'ye kayacaktır. Şayet bu bilgiler doğru kabul edilirse Yusuf Neyyir, ilk kitabını on beş ya da on altı yaşında yayımlatmış olacaktır. Bu da onu çocuk yazar saymamızı gerektirecektir. Oysa gerek *Gölzar-ı Hayal*'in dili gerekse *Tasvir-i Sebat*'ın dönemine göre başarılı sayılabilecek tekniği, bu eserleri on beş, on altı yaşlarında bir çocuğun yazamayacağını ortaya çıkartır. Onun da öncesinde Yusuf Neyyir, Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde yer alan belgelerden anlaşıldığına göre memuriyete 1864 yılında başlamıştır. O dönemlerde, aralarında on yedi yaşındayken Tercüme Bürosu'nda çalışmaya başlamış Namık Kemal'in de olduğu birçok isim on altı, on yedi yaşlarında alt kademelerde memurluğa atanmıştır. Yedi, sekiz yaşlarında birisinin memuriyete başlaması zaten mümkün değildir.

İşin aslı şudur: Sicil kayıtları dikkate alındığında Yusuf Neyyir büyük ihtimal 1847'de doğmuştur. On yedi yaşındayken memur olmuş, yirmi beş yaşındayken *Gölzar-ı Hayal*'i yayımlatmıştır. Yani oğlu Burhaneddin Tepsi, babasının doğum tarihini yanlış bilmektedir. Babası öldüğünde henüz iki yaşında olması -kendisi üç yaşında olduğunu söylemesine rağmen- annesinin başka biriyle evlenmesi gibi nedenlerle babası hakkında sınırlı şeyler bilmesi de muhtemeldir.

Aslında acı olan Yusuf Neyyir'in doğum tarihinin yanlış bilinmesi değildir. Sonuçta ortadaki yanlış bilginin yanlışlığını tespit edip doğru bilgiye ulaşmak resmî belgelerden hareketle mümkündür. Asıl acı olan, kaç yaşında olursa olsun modern Türk edebiyatının bu öncü isminin unutulmaya terk edilmesidir. Hadi sonraki dönemlerin eleştirmenleri, gazetecileri, biyografi yazarları ve edebiyat tarihçileri; dilinin ağır olması, kurgudaki basit acemilikleri, kararlılık gösterememiş hikâyeciliği gibi nedenlerle Yusuf Neyyir'i tanıma imkânından yoksun kalmışlardır. Onu hatırlamamış olmalarının kendilerince haklı gerekçeleri vardır. Peki, döneminin yazarlarına, edebiyat tarihçilerine ne demeli?

Gölzar-ı Hayal'in başındaki takrizler dikkate alındığında, Yusuf Neyyir'in oldukça tanınan ve sevilen bir isim olduğu anlaşılır. Beş takrizden biri Emin Nihat'a, biri Recaizade Mahmut Ekrem'e, sonuncusu Ahmet Mithat Efendi'ye aittir. Burhaneddin Tepsi'nin hatıralarından anladığımıza göre de sanatçının özellikle Recaizade Mahmut Ekrem'le yakın dostluğu söz konusudur. Fakat bu isimler anlaşılmaz bir biçimde, ölümlü sonrası Yusuf Neyyir hakkında hiçbir şey kaleme almamışlardır.

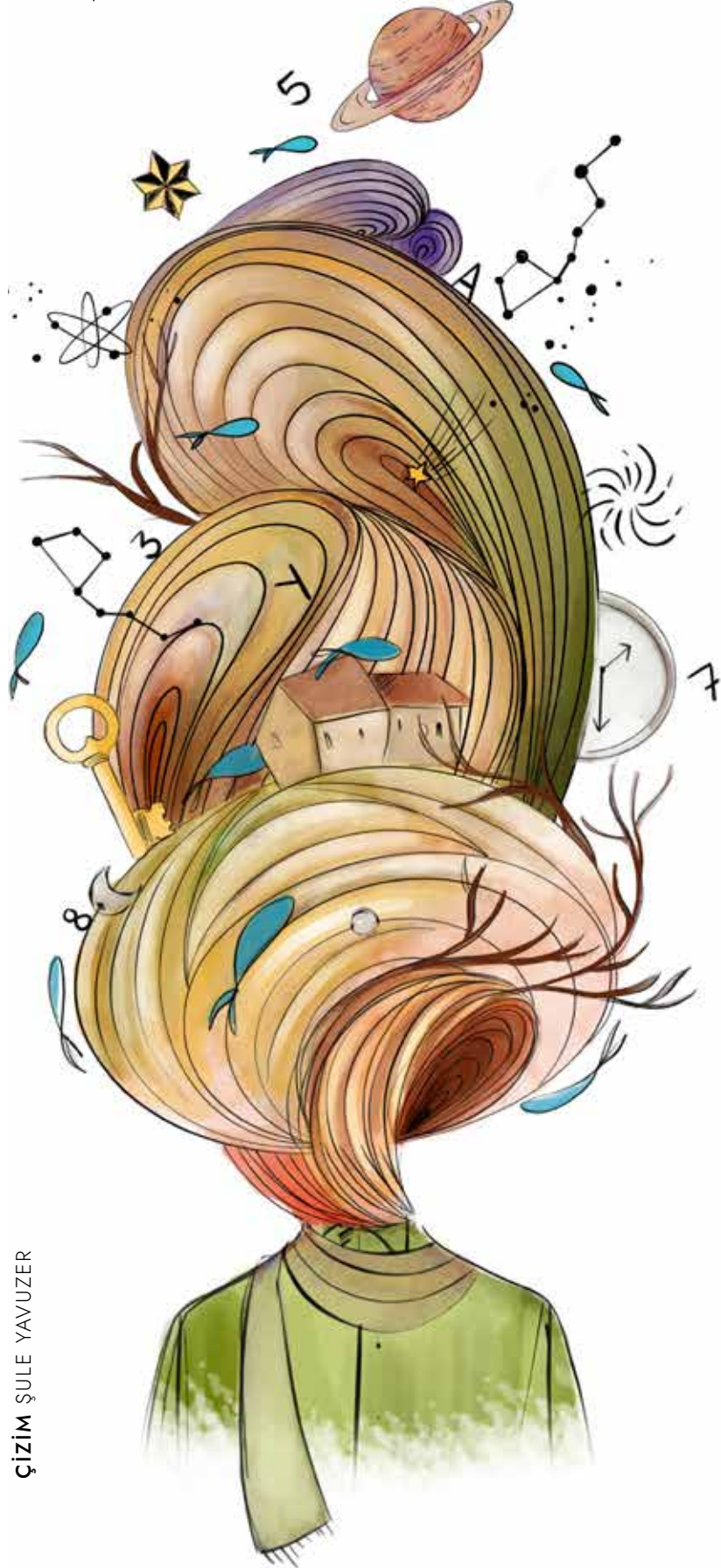
Ama önemli olan eser verebilmektir. İsimler unutulsa bile eserler kalıcı olmayı başaracaktır. Nitekim aradan geçen yaklaşık bir buçuk asra yakın bir zamandan sonra biz bugün Yusuf Neyyir ismini nihayet hatırlamışsak ve hakkında mütevazı da olsa bir yazı yazıyorsak bu onun eserleri sayesinde.

BİR YAZI BİR ÇİZİ

Ağlarım,
ağlatamam;
hissederim,
söyleyemem;
dili yok kalbimin,
ondan ne kadar bızarım!
Mehmet Akif Ersoy

FARABİ'YE GÖRE "ERDEMLİ TOPLUM"A ULAŞMANIN ANAHTARI

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

Felsefenin amacı Sokrates ve Platon'dan itibaren, insanların mutluluğunu temin etmek ve erdemli bir hayat sağlamaktır. Bunun için özgür ve öz güvenli bireyin öncelikle kendi ruh ve beden sağlığını koruması, yani ruh sağaltımını (tıbbu'r-ruhani) yapması gerekir. Felsefenin gayesi, daha önce de bahsi geçtiği gibi mutluluğun elde edilmesiye eğer, insanları bu dünyada refah ve huzur, ahirette ise felaha kavuşturacak temel teorik ilkeleri bilme ve öğrenme yeterli olmayacaktır. Bunların pratiğe aktarılması gerekir. Bu nedenle insanı mutluluğa götürececek bireysel, ailevi ve toplumsal önlemlerin neler olacağına dair klasik filozofların incelenmesi önemlidir.

Bu açıdan İslam felsefesinin kurucu filozofu Farabi'nin felsefeyi "tahsilu's-saada" yani mutluluğun elde edilmesi olarak tanımlaması son derece değerli bir bilgidir. O, birey, aile ve devlet ilişkisini bir bütün olarak varlık, bilgi ve değer açısından ele alır. Ahlak ve siyaset felsefesi ile ilgili *Tahsilu's-Saade, et-Tenbih alâ Sebili's-Saade, Fusu-lu'l-Medeni, es-Siyasetü'l-Medeniyye ve el-Medinetü'l-Fazıla* adlı eserlerine baktığımız zaman onun etik-politik bir söylemi ilk dönemlerden itibaren kurguladığını, bunun metafizik ve epistemik (bilgi bilimsel) boyutlarını incelediğini görürüz.

Mutluluğun elde edilmesi insanın kendi doğasını (öfke, şehvet ve akıl yetilerini) bilip, itidalli bir hayat sağlamasıyla başlar. Buna "hikmetü'l-hulkiyye" yani ahlak felsefesi denilir. Bireysel olarak donanımını sağlayan (tedbirü'l-mütevahhid) ve kendini bilen kişinin Rabbi'ni de bileceği, bu bilgiye uygun yaşayacağı malumdur. Bu yaşantı biçiminin aileye ve topluma aktarılması Hakk'ın ve Hayr'ın bilgisinin kamusallaşması anlamına gelir. Dolayısıyla erdemli bir tutum oluşturmak ve bunu pratiğe aktarmak isteyen kişi, öncelikle nefsinin (doğasını) tanımalıdır.

Farabi'nin dile getirdiği "erdemli toplum"; "ümmeden örneğe (vasata)" (Bakara, 2/143) yani adaletli, her eyleminde aşırılıklardan uzak, ifrat ve tefritten kaçınan, itidalli

hareket eden insanların birlikteliğiyle meydana gelir. Bu hususlar, bireysel yönetimden ev yönetimine (tedbirü'l-menzi) geçiş ve şahsiyetli (özgür ve özgüven sahibi) bireylerin oluşturduğu ailelerin kurulması açısından önemlidir. Müslüman filozoflara göre devlet, toplum yönetimi (tedbirü'l-medine/müdün) bunun üçüncü aşamasıdır. Bu toplumsal hayatta sağlanan iş bölümü, insanların yetilerinin ve eylemlerin yerleştirilmesi ve korunmasının nasıl sağlanacağıyla ilgilenir.

Bu açıdan “erdemli yönetim”e ulaşmak, (medinetü'l-fazıla) hekim ve hâkime en az, hatta hiç ihtiyaç duyulmayan idealdir. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi medeni ilimler bağlamında kelam (inanç) ve fıkıh (uygulama) ahlak disipliniyle olur. Bununla kastedilen itidalli yani ifrat ve tefritten uzak insanlar topluluğunun diğer insanlar üzerine adalet örneği ve hakkın şahitleri yani “ümmeden vasata” olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, erdemli davranışları bilmek ve buna uygun davranmak, Hakk'ın bilgisine sahip olmak ve her daim “Mutlak” ile olan metafizik/manevi irtibatı korumak demektir. Burada anahtar kavramlar iyi ve mutluluk olup “erdemli toplum”dur. İnsan, “toplumsal bir canlı” olarak birey, aile ve devlet/toplum içinde huzurlu, mutlu bir şekilde yaşaması için neler yapmalıdır, sorusunun cevabı aranır.

Müslüman filozoflar, özellikle Farabi ve İbn Sina bu hususlar üzerinde durmuşlardır. Hakk'ın ve Hayr'ın yani iyilik ve güzellik bilgisine sahip olmanın nasıl olacağı birey, aile ve toplum ilişkilerini düzenleyen “medeni ilimler” çerçevesinde incelenir. Farabi, fıkıh, kelam ve ahlak disiplinlerinin öne-

minden bahseder. Aslında dinî ilimler olarak fıkıh, kelam ve ahlakın medeni ilimler çerçevesinde incelenmesi, peygamberin vahyi pratiğe aktarmasının felsefi dile dönüştürülmesidir.

Burada vurgulanmak istenen evrenin nasıl yaratıldığını pozitif (talimî-tabii) ilimler ile anlayıp, açıkladıktan sonra niçin yaratıldığı bağlamında ilahiyatın (felsefe-i ula) devreye girdiği, medeni ilimler (fıkıh, kelam ve ahlak) ile etik-politik bir sistem oluşturduğudur.

Dinde yer alan pratik (amelî) hususlarda fıkıh, siyasetin içerdiği genel kuralların belirli kısımlarıyla ilgili olan hususları içine alır; bu durumda hukuk, siyaset ilminin bir parçasıdır; Farabi'nin amelî/pratik felsefeden kastı budur aslında. Böyle olunca fıkıh, teorik felsefenin bir bölümü olarak görülür. Teorik felsefenin temel alınması ve bununla alakalı ne kadar derinleşilirse yani uzmanlaşırsa o kadar iyi olacağının söylenmesi bu bağlamda önemlidir. Pratik felsefede ise itidal/adil olmak merkezdedir. Kelam disiplini kanun koyucunun açıkladığı görüşleri ve uygulamaları inceleyen fıkıhtan farklıdır.

Bu hususu biraz daha açacak olursak, hukuk, kanun koyucunun açıkladığı görüşleri ve uygulamaları inceler. Onlardan usul/yöntem belirler, bununla da onlardan gerekli olan şeylerin çıkarımını yapar. Kelam âlimi ise hukukçunun yöntem olarak ortaya koyduğu şeylerin üstünlüğünü gösterir. Bir insanda bu iki ilmin gücü birden bulunursa ona fakih mütekellim yani hem hukukçu hem de kalamcı denilir (Farabi, *İlimlerin Sayımı*, Ankara: Elis Yayınevi, 2019:170).

Görüldüğü üzere medeni ilimler, felsefenin amacı olan mutluluğu kazanmak (tahsilü's-saada) için son derece önemlidir, çünkü mutluluğun Hakk'ı bilip, salt iyilik (Hayr) ile nasıl elde edileceğini gösterir. Dünyada yaşarken mutlu olmak, ahirette ise en yüce iyiye yani “saadetu'l-kusva”ya ulaşmanın öncülüdür.

Bu noktada insandan dünya için sürekli çalışması, iki günün eşit olması istenir. Dünya ahiretin tarlasıdır demek budur. Bununla yaşarken mutlu olacak işler yaparsanız (ne ekersiniz), ahirette nihai mutluluğu elde edersiniz, hasat olarak onu biçersiniz, denilir. O hâlde Rabbimizin dünya ve ahirette mutluluğu elde edebilmemiz için gönderdiği vahyî bilgileri hayata geçirmek için yorumlamamızda tutarlılığa çok dikkat etmek gerekir.

Madem ki din, insanın dünyada refah, ahirette felahını sağlayacak ilkeler bütünüdür. O hâlde dünya ile ahiret, akıl ile vahiy uyumunu sağlamak için gerekli teorik bilgileri edinmek ve buna uygun yaşamak gerekir. Bu uyumun nasıl sağlanacağı ise miftahu's-saade yani mutluluğun anahtarı olan mantık disiplini ile olur. Çünkü mantık, insanın mutlu olması, aklını düzgün kullanması, yanlış yapılması mümkün olan bütün makul şeylerden uzak durması, neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmesi için insanı doğru yola ve gerçeğe (Hakk) yöneltmeye yarayacak ilkeleri verir. Hattadan koruyan ve muhafaza eden ilkeleri verdiği için de mantıklı insan, doğru eylemde (salih amel) bulunur, dingin ve huzurlu yaşar, yani dünyada mutluluğun anahtarına sahip olur. Bir sonraki yazıda ahlak felsefesinin üç temel kavramı yani özgür irade, sorumluluk ve doğru eylemin imkânı üzerine duralım.

SİZDEKİ KARŞILIĞI

PAKİSTAN

saira ASHRAF

Hayatımın en güzel yılları okul dönemi idi. Sabah kalkıp okul için hazırlanmak farklı bir heyecan uyandırıyor. Şehrin dağlık bir bölgesinde yaşadığımız için arkadaşlarla okula hep yürüyerek gitmeyi tercih ederdik. Yürüyüş hem sağlık açısından iyi hem de motivasyon verici oluyordu. Arkadaşlarımızla yolda dersimizi, ödevimizi, önceki gün oynadığımız maçı konuşmaya devam ediyorduk. Her gün aynı caddelerden ve aynı yollardan geçiyoruk ama her gün o yolların kenarındaki ağaçları görmek ve o ağaçlarda yaşayan kuşların sesini duymak mutluluk vericiydi. Esnafın mallarını sattığını görüyorduk, emekçilerin başlarının üstünde pazardan meyve ve sebze getirdiğini görüyorduk. Bazen bir iki öğretmenle de karşılaşır, yanımızdan geçerken onları selamlardık. Okulumuzdan bir taş atımı uzaktayken sınıf arkadaşlarımızdan bazılarıyla buluşurduk. Her gün birbirimizi görmemize rağmen sabah buluşup gülümseyerek sarılmak farklıydı.

NAFİYE YÜKSEL

Eregor Samsa'nın bir sabah dev bir böceğ dönüşmesi gibi ben de bir gün dev bir kahramana dönüştüm. Öğrenciler için öğretmenlerin yeri hep ayrı olsa da hiçbir öğretmen sıradan bir insan olması sebebiyle neredeyse efsanevi bir karaktere dönüşmeyi beklemiyor. İlkokula yeni başlayan bir öğrenci, ailesi dışında biriyle bu denli uzun vakit geçirdiğinde karşılaştığı bu yeni kişiyi nereye konumlandıracağını bilemiyor. Adının öğretmen olduğunu biliyor ama sadece bu kadar bir bilgiye sahip. Bir gün okula parmağım bantlı gitmişim. Öğrencilerimden biri parmağıma ne olduğunu sordu, ben de yemek yaparken kestiğimi söyledim. O an bana "Sizin bir eviniz mi var, siz de bizim gibi yemek yapıyor ve yiyor musunuz?" dediler. Bu cevaba onlardan daha çok ben şaşmışım. Hatta benim bir ailem olduğunu duyduklarında çok daha büyük bir hayretle "Sizin de mi anneniz babanız var?" diye sordular. O zaman onların gözünden kendimi idrak etmeye başladım. Özellikle ilkokul birinci sınıfa giden bir öğrenci için öğretmen daima okulda yaşayan ve başka hiçbir hayatı olmayan biri. Nasıl ki çizgi film karakterlerini sadece televizyonda görüyorlar öğretmenlerini de sadece okul sınırlarında gördükleri için bu sınırlar dışında hayal edemiyorlar. Böylelikle sadece öğretmenleri olmak bile sizi efsanevi bir karaktere dönüştürebiliyor.

TÜRKİYE

HOLLANDA

SEMA MAHMUTOĞULLARI

Ökul, ikinci yuvamız, güvenli alanımız. Kimi günler yaz günü gibi hissettirir kimi günler de sert bir kış günü gibi. Bir anne sıcaklığı gibidir de aynı zamanda; nefes aldırır, tam vazgeçecekken amacını hatırlatır. Tekrardan hayata tutunursun. Meşhur bir söz vardır: “Bütün kitaplar bir kitabı anlamak içindir.” Bütün okullar da o kitabı okuyabilmemiz için bir araçtır. Okulsuz bir hayat karanlığa dönüştürür hayatı. Hayatın güzelliklerini, nimetlerini, faydalarını görmek için okul bir meşale niteliğindedir. En başta da kendinizi görmeyi sağlar. Bir fidandır aynı zamanda sorumluluğu bizde olan; ekmesi, sevgi göstermesi ve en çok da sabırla büyütmesi, çiçek açması ve sonra da meyve toplaması... En çok da biz hak ederiz o meyveleri. Bunların hiçbirisi kolay değildir bazen istediğimiz gibi gitmez, mevsimler değişir ummadığın bir anda kar yağar ve sen inadına tekrar ekersin meyveni. Bu meyveleri de asla başkalarından esirgememeliyiz. Kim meyvelere susadıysa önce biz vereceğiz. Çünkü sevgi gibi bize verilen nimetler de paylaşıldıkça çoğalır. İyilikler bizi tatmin eder ve manevi duygumuzu diri tutar. Biz bu dünyayı iyiliklerle iyileştireceğiz. Bir kâğıda takılmamak lazım okul hayatında, anılar biriktirmeli insan hayatı boyunca unutamayacağı. Her anlattığında gülümseten, yaşatan, kalbini serinleten anılar. Unutmamalı ki insan hatıralarla var olur ve gelişir, iyisiyle kötüsüyle...

ABASS MAGHAM

MORİTANYA

Moritanya’da iki farklı eğitim şekli vardır bunlar klasik ve modern eğitimidir. Ben Moritanya’da Türkiye’deki medrese eğitimine benzeyen klasik bir eğitim sistemine sahip olan Mahzara’dan bahsedeceğim. Mahzara, uzmanların ifadeyle İslam dünyasında eşsiz bir fenomendir. Murabıtlar Devleti’nden sonra ortaya çıkışından bu yana karşılaştığı çeşitli zorluklara rağmen hâle varlığını korumaktadır. Moritanya, yakın zamana kadar meçhul bir ülkeydi ve Mahzara’dan mezun olanlar olmasaydı meçhul bir ülke olarak kalırdı. Meçhul oluşunun pek çok sebebi vardır ama en önemlisi ve belirginini coğrafi izolasyondur. Moritanya; Doğu’da, Magrip’te ve özellikle hac mevsimlerinde meslektaşlarıyla karşılaşarak ilmî münakaşalarda onlara üstün gelen Mahzara mezunları sayesinde ünlü ve biliniyor olmuştur. Moritanya’nın bulunduğu coğrafya zordu ve halkı tamamen bedeviydi. Ona rağmen İbn Haldun ve bazı âlimlerin çöl doğasının bilim ve sanata aykırı olduğu tezlerini çürütüyor. Bugüne kadar sınırlı imkânlarla, mütevazı araçlara, ilkel eğitime sahip olması ve teknolojiden uzak olmasına rağmen Moritanya’ya Afrika ülkelerinden, Asya’dan, Rusya’dan, Avrupa’dan ve hatta Amerika’dan sırf mahzara eğitimi için her sene binlerce öğrenci geldiğini biliyor musunuz? Mohamed el-Mokhtar Ould Bah *Şiir ve Şairler Moritanya’da* adlı kitabının girişinde şöyle der: “Mahzaraları görmemiş olanların onu hayal etmeleri bile zordur, çünkü bedevi, akılda aptallık ve cehaletle ilişkilendirilir; kültür medeniyetin bir parçasıdır ve bilim ve öğretim merkezleri genellikle enstitüler ve üniversitelerle ilişkilendirilir. Onları kucaklayan şehirlerin ününe bağlı ama mahzaralar kendi türünde benzersiz...”

GOREE ADASI'NI GÖREMEDEN DAKAR'I GEZMEK

alİ İŞİK

Batı Afrika'nın en batı noktasındaki Yeşil Burun Yarımadası'nın güneydoğu ucunda yer alan Dakar, Afrika'nın en büyük şehirlerinden biri. Diğer Afrika şehirlerindeki gibi Dakar'da da iki farklı hayat hemen göze çarpıyor. Halkın hayat standartları oldukça düşük. Bu durum her ne kadar insanların yüzlerindeki tebessümü azaltmasa da hayatın yorucu olduğu hemen fark ediliyor. Avrupalı yabancıların yaşadığı semtlerse yüksek duvarlar arkasında korunaklı evlerin, golf sahalarının, restoranların bulunduğu düzenli, şatafatlı yerler.

Dakar'da birbirinden farklı ve ilginç mimari özellikler taşıyan camiler genellikle dinî liderlerin anısına yaptırılmış. Atlas Okyanusu kıyısına, dalga seslerinin yanı başına inşa edilen ve bahçesinde türbesi bulunan Muhammed Gorgui Seyni Gu-eye'nin de adını taşıyan İlahi Camii iki yüksek kuleli minaresiyle âdeta deniz feneri görevi üstleniyor. İlahi Camii'nde özellikle cuma namazlarında sadece beyaz elbise giyildiğini, temizliği ve saflığı sembolize eden beyaz elbise geleneğinin, caminin açıldığı günden bu yana korunarak devam ettirildiğini öğreniyoruz. Hatta Dakar'daki tüm camilerde bu

geleneğe özen gösterildiğini, gelecek kuşaklara aktarılması hususunda da titizlik gösterildiğini de öğreniyoruz. İlahi Camii; bembeyaz görüntüsü ve etrafına dizilmiş kayıklarla kartpostallık bir görüntü veriyor. Okyanusa açılanların ya da yoldan dönenlerin âdeta nefes alabilecekleri bir liman. Özellikle gün batımında caminin bembeyaz duvarlarındaki kavisli üçgen pencereler, okyanusa dalıp çıkan martıları andırıyor. Birkaç kez tepeden de seyrettiğimizde onun ihtişamının farkına varabiliyoruz.

İlahi Camii'ne yakın bir semtteki Afrika Rönesans Anıtı çok uzaklardan dahi dikkat çeken bir eser. Aynı yöne bakan bir erkek, kadın ve çocuğu tasvir eden bronz bir anıt. Erkek sağ koluyla arkasındaki kadını belinden tutuyor. Sol kolunun üzerine oturmuş çocuk, parmağıyla uzakları işaret ediyor. Anıtın kırk dokuz metre uzunluğunda olduğunu, tam bağımsızlık dönemi sonrası Afrika halkının yükselişine ve başarısına adandığını öğreniyoruz. Anıt, yapıldığı dönemde halkın içinde bulunduğu ekonomik durumdan dolayı oldukça tartışılmış. Halkın bir grubu anıtı bağımsızlığın simgesi olarak savunurken bir grubu

da ekonomik durumu göz önüne alarak yozlaşmanın anıtı olduğunu savunmuş ve bu tartışma hiç bitmemiş. Anıtın bulunduğu tepeden Afrika'nın en eski deniz feneri olan tarihî Mamelles Deniz Feneri'ni de görmek mümkün. Afrika Rönesans Anıtı'nın bulunduğu tepenin eteklerinden feneri, fenere çıkan dik ve kıvrımlı yolu, Afrika kıtasının en batı ucu olan Almedies kumsallarını seyrediyoruz.

Afrika'nın diğer şehirlerindeki yavaşlıktan biraz farklı olarak Dakar sokaklarına sürekli bir hareketlilik hâkim. Herkes bir yerlere yetişmek için acele ediyor. Trafik karmaşık gibi görünüyor fakat kendi içinde bir düzeni var. Araç lastiği takılmış el arabalarıyla yük taşıyanların, kaldırımı kurulan adım başı tezgâhların, işportacıların önlerine birikmiş kalabalığın, sokak aralarında top koşturan çocukların ve kapı önlerini süpüren kadınların kendi aralarındaki neşesinin bir ahenk içinde aktığını görebiliyorsunuz. Geniş ağaçlarla kaplı bir caddeyi boydan boya kaplayan uzun duvar boyu dizilmiş resimleri inceliyoruz. Resimlerde şehir ahalisinin kıyafetlerine benzer bir renk cümbüşü hâkim. Sıkı pazarlıkla beğendiğimiz resimlerden cam

çerçevelerini çıkarttırıp alıyoruz. Yanı başında ağaç heykeller satan dükkânları geziyoruz. Dükkânların önü tepeleme küçük ağaç heykellerle dolu ve heykellerin neredeyse hiçbiri birbirine benzemiyor. Dua eden erkekler, filler ve başının üzerinde yük taşıyan Afrikalı kadınların heykelleri ağırlıkta.

Şehrin merkezinde Kazablanka'daki İkinci Hasan Camii'ne benzeyen Dakar Camii'ne geçiyoruz. Ayrı bir yapı gibi duran ve şehrin en uzun minaresine sahip cami; mimarisi, kapı süslemeleri ve taş oyma işçiliğiyle diğer camilerden farklı. Ezan okunuyor. Sade, durgun ve makamsız.

Diğer gün otelden çıkarken şehri gezmeye çıkacak ziyaretçileri izliyorum lobide. Rehberi can kulağıyla dinliyorlar. Notlar alıyorlar. Çok erken bir saat. Bizim de kısıtlı zamanımız var. Goree Adası'na gitmeye niyetliyiz o gün. Akademisyen bir hocamızla gideceğiz. Hoca lobiye geldiğinde taksi de geliyor. Taksiciye gideceğimiz limanı söyleyip muhabbete dalıyoruz. Hoca, Goree Adası'nı anlatmaya başlıyor. Afrika'dan Amerika'ya ilk gönderilen kölelerin adası olarak da bilinen ada, gideceğimiz Dakar Limanı'nın yaklaşık iki kilometre batısındaymış. Dönemin en büyük köle pazarı olarak tanımlayınca nereye gittiğimizin farkına varıyorum. Köle ticaretinin

ilk başlangıcı 16. yüzyılın ortalarına dayanıyor. Afrika'nın çeşitli bölgelerinden toplanan köleler Goree Adası'na getiriliyor. Köle evinde, daracık odalarda birbirlerine zincirlenerek Amerika ve Avrupa'dan gelen köle tüccarlarının beğenisine sunuluyormuş. Erkek kölelere kilo, boy, kas durumları ve dayanıklılıklarına göre değer biçiliyormuş. Kadın ve çocuk kölelerinse genel sağlık durumlarına bakılıyormuş. Vücut ağırlığı altmış kilodan düşük olan erkek köleler ayrı bir bölümde özel olarak beslenerek satıştan önce bakıma alınıyormuş. Hoca anlatırken duygusallaşıyor. İkimiz de araçtan etrafımıza bakıyoruz. Dünyaya öğretilen yalanları düşünüyoruz. Hoca, adayı

anlatmaya devam ediyor. Köleler, satışa çıkmayı beklerken, ölenler ya da isyan edenler denize atılıyormuş. Tüccarlar, köleleri beğenene kadar köleler mahzenlerde tutuluyormuş. Tüccarların beğendiği köleler gemilerle bir daha geri dönmemek üzere Portekizcede ‘‘Yüzen Mezar’’ ya da ‘‘ l m Gemisi’’ anlamlarına gelen ‘‘Tumberio’’ adlı gemilerle yola çıkıyor, beğenilmeyenler mahzenlerde seçilecekleri günü bekliyormuş. Adadan geri dönüş yok. Toplananlar ya seçilip gemilere bindiriliyor ya da denize atılıyormuş. Gideceğimiz adadaki m zeeye dönüştürülmüş evlerde k le ticaretini gözler önüne sermek için, kölelerin saklandığı mahzenler, yemek yedikleri kaplar, bileklerine takılan prangalar sergileniyormuş. K le evlerini en çok Avrupalılar ve Amerikalılar ziyaret ediyormuş.

Taksiden, limana yürüme mesafesinde bir yerde iniyoruz. Limana yaklaşırken vapurun kalktığını görüyoruz. Bilet sırasındayken bir sonraki seferin iki saat sonra olduğunu öğreniyoruz. Vaktimiz adaya gitmeye yetmeyecek. Zira bir toplantıya katılmamız gerekiyor. Limanda kalabalık artıyor. Motorlarıyla limana gelmiş bir grup geç kendi aralarında şakalaşıyor. Birkaç turist kafilesine rehberleri adayla ilgili bilgi veriyor. Turistler fotoğraf makinalarını hazırlıyor. Heyecanlılar. Turistler, yerli gelere bakmıyor, onlar da turistlerle ilgilenmiyor. Biz hocayla bir köşeye geçip uzaktan adaya bakıyoruz. Gidemeyecek olmanın huzursuzluğu ikimizi de sarıyor. Hoca, adayı limanda an-

latmaya devam ediyor. K le evini, adanın sokaklarını, dönüşü olmayan yolculuğa açılan kapıyı tekrar tekrar anlatıyor. Goree Adası’nı bir başka sefer görmek üzere limandan ayrılıyor.

Vakit kazanmak için bir sonraki durağımıza yine taksiyle geçiyoruz. Dört adet yeşil kubbeli minaresiyle Elhadji Omar Al Foutiou Camii; bu sade mimari, sakın sarı-turuncu karışımı rengi ve geniş bahçesiyle karşılıyor bizi. Caminin avlusundaki cami mimarisine benzeyen türbe görebileceğimiz en şık ve sade türbelerden birisi sanırım. T rbeyi ortasına alan kolonlar âdeta türbenin bekçileri gibi. Hoca caminin gölgesinde ders yapan çocukların yanına gidiyor. Ben türbeye giriyorum. Türbenin içinde köşede gözleri kapalı bir ihtiya oturuyor. Elindeki tespihi oldukça sakın hareketlerle kıpırdatıyor. Fısıldadığı zikir duyulacak şekilde sesi çıkıyor. Fatıha okuyorum. Türbenin kime ait olduğunu merak edip duvarlarda yazılı bir tabela arıyorum. İhtiyar gözlerini açıyor. Tespihini toplayıp kenara koyuyor. Eliyle işaret edip yanına çağırıyor. İçerdeki hava itiraz etmemi ya da elimi uzatmamamı doğal bir şekilde engelliyor. Ellerimi, ellerinin arasına alıyor. Okuduğu sureyi duyabilmem için sesini yükseltiyor. Eşlik ediyorum. Sure bitince ellerini çekmeden nereden geldiğimi soruyor. Türkiye’den geldiğimi söylüyorum. Gözleri büyüyor. Ayağa kalkarken beni de kaldırıyor. Sarılıyor. Bırakmıyor. Arapça olarak ‘‘Türkiye’’ diye üç kez tekrarlıyor. Olup biteni anlamlandırmaya alışmıyorum. Sadece

ihtiyarın yüzüne yayılan tebessümü izliyorum. Sonra kendi dilinde bazı şeyler söylüyor. Anlamadığımı belli ediyorum. Bileceğimi tahmin ettiği, ‘‘Müminler kardeştir.’’ ayetlerini okuyor. Ayeti üç kez tekrar ediyor. Tekrar kucaklıyor beni. Gözleri yaşarıyor. Yavaşça köşesine çekilip zikrine devam ediyor. Ben türbeden çıkarken elini çaprazlayıp g ğş ne götürüyor, başıyla selam veriyor. Selamına karşılık verip ayrılıyorum.

Caminin dışında gölgede ders yapan çocukların yanına geçiyorum. Ellerinde tahtadan defterler.  zerinde silinebilecek şekilde Arapça kelimeler. Hocayla birlikte aralarına oturuyoruz. Çocukların keyfi yerinde. Soru soruyorlar bize. Hoca nezaketle ve tatlı bir dille cevaplıyor. Kur’an öğreten, yaşı diğerlerinden biraz daha büyük bir geç, bize kısaca çocukları tanıtıyor. Gözleri fıldır fıldır hepsinin. Eğitimlerini aksatmamak için yanlarından ayrılmamız gerekiyor ama bir türlü ayrılamıyoruz. Sonra müsaade istiyoruz. Tek tek sarılıyor hepsine. Kur’an öğreten geç hepsi adına Türkiye’ye selam söylüyor. K le evine diye niyetlendiğimiz gezi programımızı capcanlı bakan çocuklara sarılarak bitiriyoruz.

1 Ömür dediğin...

Envanterdir.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Zikir, tespih, seccade...

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Şimşir kokusu...

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Tiyatro oyuncusu olmak isterdim.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Turgut Reis. Çünkü kula müdana etmeyen biri olması yönüyle...

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen...

Peygamber Efendimizi çok özleyorum.

7 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız...

Benim hayatımda radikal kararlar alacağım kırılmalar olmadı.

8 Mevsimlerden hangisi?

Yaz...

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Medine'de Hz. Peygamber'in imametine namaz kılmak ve onun huzurunda olmak isterdim. Bunun için canımı bile verebilirim...

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...

İnsan mı, sistem mi?

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey...

Ağlamak...

Allah'ım seni çok seviyorum ve senden şikâyetçi değilim diye ağlamak...

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız...

Çok şey kaldırıyorum...

Nefsime dokunacak her şeyi fırlatıp atıyorum...

13 Rol modelim dediğiniz kişi...

Turgut Reis.

14 Geçerken gördükleriniz...

Haset...

15 Ruhunuz nereli?

Elest Meclisi'nde kalmıştır inşallah!

16 Bir notunuz var mı?

Âşık olsunlar. Sevmeyi bilsinler. Tuba ağacı olsunlar.

YÜREKLERDEN YERYÜZÜNE FETHİN HAKİKATİ

MUSTAFA IRMAKLI

Değil mi ki insan kalbinden hesaba
çekilecektir ve insanın en büyük
sınanması kendi kalbiyledir. ”

Kavramlar düşüncenin anlam haritalarıdır. Bir fikir ya da medeniyeti tanımak için onun kavramlarını bilmek gerekir. Aynı şekilde kavramlar düşüncenin hafızasıdır. Kavramlarını kaybedenler kimliklerini ve geleceklerini de kaybederler. Bir fikir veya inancın istismarı da kavramlarının tahrifiyle başlar. Bilgi çağının en büyük çıkmazlarından biri de cümle yığınları içinde hakikatin kaybolmasıdır. Kelime ve kavramların zeminini kaybetmesidir.

Fetih, İslam düşüncesi ve medeniyetinin en önemli kavramlarından biridir. Dahası bir ideali ve ruhu temsil eder. Bir gönül enginliğini ve yeryüzü vizyonunu ifade eder. Diğer yandan fetih, İslam tarihine ve düşüncesine yüzeysel ve ön yargılı yaklaşanların, üzerinde en fazla spekülasyon yaptıkları konulardan biridir.

Fetih, en açık ve yalın ifadesiyle açmak demektir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın isimlerinden biri de feth kökünden türeyen ve tüm boyutlarıyla fethin manasını en güçlü şekilde ifade eden "el-Fettah"

ismidir. El-Fettah ismiyle Allah; iyilik yolunda olanlara iyilik ve asaletin kapılarını açandır. Mutlak adaleti gerçekleştiren ve en doğru hükmü verendir. Hak ile batılı birbirinden ayıran, kullarının zorluk ve sıkıntılarını kolaylaştırandır. Mazlumlara yardım eden, kudretiyle mümin kullarına rızık ve rahmet kapıları açandır, zaferler, fetihler nasip edendir. Hakk'a yönelenlerin kalplerini hakikate açandır.

Elbette, geçmişten yarımara, fetih adı ve ideali ile yapılan her davranış ve faaliyetin doğruluğu, Allah'ın el-Fettah isminin ortaya koyduğu manalara yakınlığı ile ölçülecektir.

Fetih kavramı, Kur'an-ı Kerim'de fiil ve isim kalıplarıyla otuz sekiz yerde geçer. Bu da fetih konusunun İslam düşüncesi açısından önemini, anlam derinliğini ve kapsamını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Hem anlam hem de bağlam açısından baktığımızda, fetih deyincede aklı öncelikle gönüllerin fethi gelmelidir. Zira insandan sâdır olan her davranışın kökleri kalbe

dayanır. İnsan yüreğinde taşıdığıyla insandır. Hâl böyle olunca fetih, yürekleri hakka, hakikate, merhamete açmaktır. Kalpleri adalet, asalet gibi değerlerle ve insani erdemlerle buluşturmaktır. Değil mi ki insan kalbinden hesaba çekilecektir ve insanın en büyük sınanması kendi kalbiyledir. Bu hakikat ortaya koyar ki İslam'da fethin başlangıcı, vahyin başlangıcıdır. İlk inen ayet, ilk fetih muştusudur aynı zamanda. Hicaz çöllerinde kalbi çoraklaşan insanlığın, miladın yedinci asrında gelen vahiyle yüreklerinde hakikat meşaleleri yanmıştır. Dolayısıyla büyük bir idealin ve yüce bir ahlakın ifadesi olarak fetih; yüreklerin Yaradan'la buluşmasıdır. İnsanlığın izzetle, hikmetle ve güzel ahlak ile buluşmasıdır.

Gönüllerin fethinde yegâne yol samimiyet, en büyük imkân ise yüce bir niyetle yola çıkmaktır. En güçlü silah kalbinde hakikati taşımaktır. En büyük gönül fatihleri de peygamberlerdir. Müslümanların insanlık adına taşıdıkları en asil sorumluluk, kalpleri tevhitte buluşturmaktır. Nitekim, Peygamber Efendimizin, "bir kişinin hidayetine

yani hakikatle buluşmasına vesile olmayı dünyada elde edilebilecek en büyük servet” olarak nitelemesi, yürek fethinin büyüklüğünü göstermesi bakımından çok çarpıcı bir örnektir.

Gelişinden itibaren bir asır içinde Asya'dan Afrika'ya kadar İslam'ın yayılışında en güçlü etki de yüreklerin fethidir. Müslümanların huzur, güven, adalet ve merhametle insanların kalbini fethetmesidir. Zira istenmeyen hiçbir gücün kalpleri değiştirmesi mümkün değildir.

Diğer yandan fiziki boyutuyla fetih, yeryüzünü adaletle buluşturma-

nın mücadelesidir. Evrensel insani ve ahlaki değerleri ayakta tutma gayretidir. Yeryüzünde insanın iradesine, onuruna ve özgürlüğüne hanel getiren tüm unsurları bertaraf etmek için çalışmaktır. İyiliği teminat altına alma idealidir.

Fetih, bir coğrafyayı ele geçirmek, tahakküm etmek için değil, kötülüğün, zulmün elinden kurtarmak, orada güven ve huzuru tesis etmek için yapılıır. Fetih seferlerinde amaç öldürmek değil yaşatmaktır. Korkutmak değil güven vermektir. Ele geçirmek değil özgür kılmaktır. Tehdit etmek değil umut vermektir. İntikam değil affetmektir. Nitekim

fethin en büyük örneği olan Mekke'nin fethi aynı zamanda merhamet ve insanlık adına en güzel örneklerle doludur. Mekke'yi kuşatan zulüm ve haksızlıklar bu fetihle son bulmuş, Mekke huzura kavuşmuştur. Zira o, fatihi Son Peygamber olan bir fetihtir.

Sonra Kudüs'ün fethi bugün üzerinde düşünmemiz gereken büyük bir olaydır. Hz. Ömer döneminde Kudüs Müslümanların eline geçince gerçek anlamıyla “selam şehrine” dönüşmüştür. Barışın, farklı inanç ve kültürlerin bir arada yaşamasının en güzel örneklerine şahitlik etmiştir. Ancak 2. Dünya Savaşı'nın

ardından Kudüs Müslümanların hkimiyetinden uzaklaştıkça acının ve gözyaşının diyarı hline gelmiştir. Yine Hz. Ömer döneminde Diyarbakır'ın fethi, İslam'ın esenlik ilkelere Anadolu'ya taşıdığıdır. Elbette İstanbul'un fethi tarihin en büyük olaylarından biridir. Uğrunda peygamber müjdesi olan bir fetihtir.

Tüm bu fetihlerdeki ana gaye "i'lyi kelimetullah" yani Allah'ın adını yüceltmektir. İslam ile insanların arasındaki engelleri kaldırmak, Allah'ın mesajıyla insanlığı buluşturmadır. Zulmün ve ifsadın nne geçmektir. Dolayısıyla şan, şöhet, iktidar, egemenlik gibi kişisel beklentiler için yapılan mücadeleler fetih değildir.

Tarihe bakıldığında görülecektir ki Müslümanlar fethettikleri yerleri mamur etmişler, zgrleştirmişlerdir. Emperyalist politikalar uygulamamışlar, smrmemişlerdir. Nitekim Peygamber Efendimiz zamanından beri Müslümanların, İstanbul'a olan muhabbetlerinin sebebi, bu kadim şehri, tevhid, hukuk, merhamet ve güzel ahlak ile tanıştırma iştiyakıdır. Fatih Sultan Mehmet, "Hüner bir şehir bnyad eylemekdür/ Reya kalbin bd eylemekdür" beytiyle hem mücerret olarak fethi hem de İstanbul'un fethindeki gayesini açıkça ortaya koymaktadır.

Fetih işgal değildir. Fetihle işgal arasında gece ile gündüz kadar fark vardır. İşgal; sömürmek, talan etmek, köleleştirmek, tahakküm etmek, zenginlik kaynaklarına hâkim olmak için yapılır. Fethin gayesi ise; imar etmek, zulmün nne geçmek,

zayıfların mallarını ve haklarını himaye etmektir. İnsanları kendi inançlarını ve hayatlarını belirleme noktasında zgr iradeleriyle baş başa bırakmadır. Fetihle işgal arasındaki farkı görmek için bugün Doğu Türkistan'dan Afrika'ya, Balkanlar'dan Orta Doğu'ya emperyalistlerin yaptıklarına ve sonra da İslam medeniyetinin güçlü olduğu dönemlerdeki uygulamalara bakmak yeterli olacaktır.

İslam tarihinin büyük fetihlerinin bizlere önemli mesajlarından biri de yüreğinde fetih ruhu ve ideali taşıyanların birtakım özelliklere sahip olması gerektiğidir. Fethin nc şahsiyetlerine baktığımızda, onların öncelikle güçlü bir inanç, kararlılık ve irade sahibi olduklarını görürüz. Onlar âdeta hedeflerine kitlenen kişilerdir. İnsan ideali kadardır ve hedefi olmayan hedef olma riskiyle karşı karşıyadır. Aynı şekilde fethin öncüleri bilgi ile donanmış kimselerdir. Bilgi en büyük güçtür ve bilgiye sahip olanlar dünyayı yönetir. Bilginin, insanlığın iyiliğine hizmet etmesinin temel şartı ise güzel ahlaka sadık, hukuka bağlı kalmasıdır. Güzel ahlaka kayıtsız bilginin insanlığın felaketine dönüşmesi kaçınılmazdır. Diğer yandan fatih olmak mücadele insanı olmaktır. İdeali yolunda çalışmak, zorluklardan yılmamak, asla vazgeçmeden hedefine ulaşıncaya kadar çalışmaya devam etmektir. Dolayısıyla fatih olmak, yüce bir inana, güçlü bir bilgiye, asil bir ahlaka ve sarsılmaz bir azim ve heyecana sahip olmaktır.

Bu bağlamda İstanbul'un fethi özelinde ele aldığımızda; hayatının

son demlerinde büyük bir feraset ve heyecanla yollara düşen Ebu Eyyb el-Ensari'yi; inanç, ideal, bilgi, alışkanlık, zarafet, öz güven ve kararlılıkla dünyayı değiştirecek bir lider rneği olarak Fatih Sultan Mehmet'i; ilmi, basireti, vakarı, asaleti ile Akşemseddin'i; şuur ve cesaretiyle Ulubatlı Hasan'ı tm yönleriyle iyi tanımak gerekir.

İslam tarihinin fetihleri; Müslümanlara ilim ve sanatta ileri oldukları, adalet ve merhamete sadık kaldıkları, Hakk'ın yolunda mücadele ettikleri sürece mağlup olmayacaklarını anlatır. Allah'a dayanıp ahlaka bağlı kaldıkları sürece zelim olmayacaklarını müjdeler. En büyük imknın iman, en büyük gücün mücadele ve azim olduğunu haykırır. Fetih ruhunun merkezinde şefkat ve merhametin var olduğunu gösterir. Yeryüzüne bir emanet bilinci ve hassasiyetiyle yaklaşıma sorumluluğunu hatırlatır.

Kulwanee Arbedeen*Taycadan Çeviren: **Nampueng Ruenrenoo**

NAZİKÇE BÜYÜSÜN

Ben, otuz yaşındayım, aynada kendimi görüyorum ve
 aynı anda parlak bir gülümseme ile bir kız görüyorum
 kararlılıkla şeyler yapmayı, dünyayı değiştirecek güce sahip olmayı isteyen
 Dünya sürekli dönüyor
 hiç durmayan o sonsuz saatin elleriyle
 yeni neslin ideolojisi asla "solmaz"
 fakat "anlamak" birkaç kez dönen bir Dünya'nın yerini almış
 akıp giden zamanda
 hiçbir şey kolay elde edilmez
 hiçbir şey birdenbire değişmez
 bazen daha da kötüsü olmadan iyiye ulaşamaz
 ben ve aynadaki kız
 farklı deneyimler ile karşılaşırız
 farklı numaralarda ayakkabılar giyeriz
 farklı şeylere ağlarız
 aynadaki kıza bir cümle söylemek gerekirse
 sadece tek bir cümle...
 "nazikçe büyüsün"
 kabalığın kalbini kırmasına izin vermesin
 nefretin sevginin duvarını yıkmasına izin vermesin
 nezaketin kaybolmasına izin vermesin
 kimsenin onu başka biri yapmasına izin vermesin.
 yavaş yavaş yetiştirsin kalbini
 açmayı bekleyen bir çiçek gibi
 ne kadar süreceğini... hiç kimse bilemez
 fakat çiçekler açınca
 o zaman... insanların kalbinde şefkat de açar.

B a ş k a
s e s l e r

*1987 yılında Tayland'da doğan Arbedeen, Müslümanlar arasında önemli bir yer edinmiş kadın yazardır.

Tayca yazdığı eserlerin en meşhuru *Zorlukları Birlikte Aşacağız*'dir.

ĐİKENSİZ BAHÇELERDE ÇİÇEK SAĞİBİ OLMAK

Bugün, başımızı nereye çevirsek, hangi sohbete kulak misafiri olsak, kiminle konuşsak, herkesin tek hayalinin kısa yoldan uzun mesafe katetmek, kolay yoldan zor olanı başarmak, dikenlere bulaşmadan gllere sahip olmak olduğunu görüyoruz. Okuduklarımıza, yaşadıklarımıza, izlediklerimize ve dinlediklerimize uymayan bu hayallerin, dijital dünyanın sahte vaatlerinden biri olan hemen her şeye şimdi ulaşma hlyasından, herkes köşesini kaptı ortada bir tek ben kaldım, hissinden kaçış planından kaynaklı olduğu bir gecek.

Sanal dünyanın caddelerinde rast geldiğimiz insan hikyelerinde ilk gözümüze çarpan şey, doğru yatırımı yapan, sanal dünyanın ana caddelerinde kendisine yer bulan, doğru kişilerle bağlantı kuran kişilerin başarıları oluyor. Bu hikyelerdeki insanları gördüğümüzde, kendimizi geç kalmış, hayatı ıskalamış, bir an önce bir yerlere yetişmek için acele etmesi gereken kişiler olarak görüyoruz. Ancak sanal dünyanın kolay kazanan, çok tanınan, her adımımda beş adım ilerleyen insanların hikyelerinde bir sahtelik olduğunu, gl bahçesinde yürümek istiyorsak elbette bir yerlerimizin kanaması gerektiğini, herkesin zamanının kendine has olduğunu ve aslında kimsenin bir şeyi kaybetmediği geeğini unutuyoruz.

Dijital teknolojiler ilerledikçe karşımıza yeni kavramlar, araçlar, tehditler ve fırsatlar çıkıyor. 2008 yılında

ahmet melih karauğuz

hayatımıza giren Blockchain tabanlı kripto paralar, mevcut sistemi dönüştürme potansiyeli olan, gündelik hayattaki birçok işlemi kolaylaştırma imkânı olan ve en önemlisi de dijital dünyayı herkese açık, kayıt altında tutan, şeffaf bir sanal dünya deneyimi sunma ihtimali olan bir teknoloji. Bunun yanında, sistemin sürdürülmesi için madencilere ödül olarak jetonların verilmesi, bu jetonların borsalarda alınıp satılması imknıyla birlikte de dijital bir ekonomi yaratarak, yeni bir ödeme ve satın alma aracı olarak dijital jetonları hayatımıza sokan bir yapı. Bu, işin biraz teknik kısmı. Bu yeni teknolojiyle birlikte ortaya çıkan ekonomik varlığa ulaşmak herkesin hayali. Özellikle ilk Blockchain tabanlı ödeme ve transfer sistemi olan Bitcoin'in kısa sürede çok fazla değer kazanmasıyla birlikte, hemen herkes sanal dünyanın vaadi olan kısa yoldan hemen hedefe varma ihtimaline inanmaya başladı.

Long ve Short Arasında Kaybolan Hikyemiz

Bitcoin'in ařırđ değer kazanması ve hemen herkese kısa yoldan milyo-

ner olma hayali sunmasıyla birlikte kripto para borsaları hızlıca arttı. Bu borsalarda işlem yapanların sayısı her geçen gün fazlaştığa zengin olanların hikâyesi bir efsane olarak dilden dile, kulaktan kulağa aktarılmaya başlandı. Dijital dünya sakinlerinde görülen en yaygın hastalık olan her şeye geç kalmış, bir şeyleri kaçırmış olma hissi, borsalara rağbeti daha da artırdı. Bitcoin'den sonra ortaya çıkan Altcoinler, yeni yeni popülerleşen ve zengin olma ihtimalini en çok yükselteceği düşünülen Shitcoinlerle birlikte sanal dünyanın kşebaşlarında borsa yatırımcısı olanları görmek daha da kolaylaştı.

Aslında herkesin çok temel ve makul bir hayali vardı: Zaten gittikçe zorlaşan dünyada biraz olsun serinlemek, az bir birikimle çok fazlaya erişmek, gelecekte daha rahat bir hayat sürmek. Bunu sağlayabilmek için borsalarda değer gören kripto varlıkları alıp satan insanlar kaldıraçlı işlemlerle 1 birim olan parasını 10 birimmiş gibi kullanmak için kaldıraçlı işlemler yapmaya başladı. Kazanırken 10 kat kazanmak mümkündü. Yani yle anlatılıyordu. Ayrıca long

Blokchain'in gelecekte büyük dönüşümler başlatması muhtemel. Kendi kısa hikâyemizde arzu ettiğimiz kırılmayı yaşamamızı ise kripto paraların sağlamayacağı bir gerçek. Gerçek, çünkü hayatta kırılmaların yaşanması, hayatın zorlanması, yollarının aşındırılması, çaba gerektiren hayaller için uykusuz kalınması, kısaca bir hikâye sahibi olmak için yola çıkılması gerekiyor. Hikâye yazmak için kalem ve defterlerin sonuna kadar kullanılması, ellerin ağrması ve hikâyenin yazılacağı birçok âna ve insana dokunulması gerekiyor.

Blockchain teknolojisinin bizim ve dünyanın kaderini değiştirmesi için borsaların iniş çıkışlarına, açığa satış işlemlerin sonucunun bizi heyecanlandırmasına, biri on gibi gösteren "var olmayanlar" üzerinden hayal kurmaya ihtiyacımız yok. İhtiyacımız olan şey, şifreleme sistemlerinin işleme mantığını öğrenip, uykularımızı kaçıran long ve short işlemlerin yerine Blockchain temelli teknolojik araçların kısa ve uzun sürelerdeki performansındaki stabiliteyi yakalamak. Satoshi Nakamoto ve onun bize armağanı olan Bitcoin'in hikâyesinin nerede başlayıp nerede biteceğini hiçbir zaman öğrenemeyebiliriz ama dikenleri tarafından yaralansak da kendi gül bahçemizi oluşturup, gerçek bir hikâye yazabiliriz.

Bir Shitcoin'in doğada kaç yılda değer kazanacağını bilmiyoruz ama insanın dik yokuştaki hikâyesini nelerin anlamlı kılacağını biliyoruz. Çünkü insana ancak çalıştığının karşılığı vardır.

işlem olarak adlandırılan kripto varlığının düşeceği öngörüsüyle ya da short işlem olarak bilinen kripto varlığın yükseleceği inancına yatırım yapmaya da başlandı. Çocuklukta eğlenerek bindiğimiz tahterevallinin yerini aldırان kaldıracağıla birlikte, short ve long pozisyonlar arasında gidip gelmeye başladı insanlar. Kazandığından çoğunu hatta kaldıraçlı işlemler nedeniyle küçük birikimini de kaybetse oyunun heyecanı ve bir şekilde şansın, deneyimin ve elbette bilginin yardımına duyduğu inançla oyun alanından ayrılmayı reddetmeye başladı.

Çünkü vaat çok net bir şekilde karşımızda duruyordu, bir kulaç daha atsak ereceğimiz karayı görüyorduk. Bir adım sonra Meksika sınırını geçmek üzereydik, atacağımız son taş on kuşu bize getirecekti. Biliyorduk, zira bunu yapan milyonlar olduğuna dair hikâyeler duyuyorduk. Kestirme yol önümüzde duruyor ve bizi bekliyordu. Sadece borsada doğru zamanda hazır bulunup, satış ya da alış emrini fırsatın en yoğun olduğu anda verebilirdik. Mümkündü. Bu o kadar mümkündü ki dersleri

dinlemek, yapmamız gereken işleri yapmak, ilerlemek yerine durup bir köşede borsayı seyretmeyi, geleceğe dair hayallerin içine dalmaktansa bir ihtimal olan kısa yoldan gitme ihtimalini herkesten önce değerlendirmeyi tercih ettik. Ya sonra?

Güzel İhtimaller Acı Gerçekler

Dünya tarihi, günü kurtaranların çok olduğu ama sadece yarın için mücadele edenlerin hikâyelerinin kayda geçtiği bir defter. İlk günden bugüne, insanlık kolaya kaçıp zor tarafından mağlup olanların trajikomik hikâyelerini dinliyor. Eski çağlarda bakırı altına çevirme hayali kuran insanlık bugün açığa satışlar ve kaldıraçlı işlemlerle elindeki bozuklukları tümletmenin peşinde. Ama kaçırdığı bir şey var ki o da hiçbir yolun kestirme olmadığı, kimsenin kolay yoldan zirveye tırmanmadığı ve en önemlisi de başarıya dair anlatılan o efsanevi hikâyelerin insanı sanıldığı gibi başarıya, mutluluğa ve ferahlığa ulaştırmadığı.

Kripto para borsalarının, geleceği ne kadar değiştireceği bilinmese de

HÜRMET HİCABI

mustafa ünverdi

İslam dininde tüm düzenlemelerin bir sebebi ve hikmeti vardır. Allah hiç kimse için zorluk dilemez bilakis kolaylık diler. Tüm emir ve yasaklar insanın huzur ve selameti içindir. Bu hakikat İslam'ın tesettür emrinde de geçerlidir. Kişinin dinen belirlenmiş ölçülerde örtünmesine “tesettür, örtünme” denir. Tesettür başörtüsü ve kıyafet ile sınırlı değildir, tesettürün bir de ahlakı vardır. Örtünmeye uygun davranmak, mahremiyete özen göstermek ve bu konuda belirlenmiş sınırları ihlal etmemek tesettür ahlakıdır.

Örtünme emrinin kaynağı ve şekli nedir?

Örtünme insani ve dinî nedenlerle dayanır. Öncelikle insanın bir elbiseyle bedenini örtmesi onun fıtratı ve tabiatındandır. İnsan hayâ sahibidir ve hayâ, özel olanı gizlemeyi gerektirir. Hz. Âdem ile Havva cinselliği keşfettiklerinde ayıp yerlerini hayâ ederek örtmüşlerdir. Bu da örtünmenin, insanın kendisinin farkına vardığı olgunluk çağıyla başladığına işaret eder. Dolayısıyla örtünme insanlık, ahlak ve medeniyetle yaşattır denilebilir.

Din, insanın fıtratını esas aldığı için örtünmeyi zorunlu bir görev olarak kabul etmiştir. İslam'da tesettür emrinin kaynağı Kur'an ve sünnettir. Kur'an'da tesettüre iki yerde değinilmiştir. Nûr suresinin 31. ayetine göre kadınlar başörtüleriyle yakalarının üzerine kadar olan kısmı örtmelidirler. Ayette geçen “hımâr” yüzü açıkta bırakan ve baş ile boyun bölgesini kapatan başörtüsü anlamındadır. Örtünmenin emredildiği ikinci ayet Ahzâb suresinin 59. ayetidir. Burada “cılâb” kelimesiyle kadınların evlerinden dışarı çıktıklarında örtünmeleri emredilir. Cılâb yüzü açıkta bırakmakla birlikte baş, boyun, iki omuz ve göğüs bölgesini kapatan ve hımârdan daha büyük örtüdür. Her iki ayetin işaretiyle anlaşılan odur ki kadınlar günlük hayatta açıkta kalması kaçınılmaz olan el, yüz ve ayak dışındaki yerlerini örtmelidirler. Elbise sadece bedeni örtmekle kalmaz, vücudun hatlarını da gizler. Bu nedenle dar veya şeffaf da olmalıdır. Diğer taraftan erkeğin de tesettüre uyma zorunluluğu vardır. Erkeğin tesettür sınırları Hz. Peygamber'in hadis-i şerifine göre göbekte diz kapakları arasında kalan bölgedir.

Gerek kadın gerekse erkeğin tesettürü, içinde bulundukları toplumun örfüyle şekillenir. Tesettürün adabı ve kuralları ilmihal kitaplarında açıklanmıştır. Ancak kıyafetin şekli, rengi vb. hususlar insanların imkân ve tercihlerine bırakılmıştır. Zira örtünme adabıyla ilgili kurallar teorik açıdan belli olmakla birlikte, örtünme pratiği insanların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına göre farklılaşır. Bu sebeple “örtünme emri” İslami; örtünme aracı ve şekli ise örfi ve kültürel olarak denilebilir.

Tesettür ahlakı nedir?

Tesettür ahlakı, örtünme emrini içselleştirmek ve hikmetine uygun davranmaktır. Tesettür ahlakı örtünmeyi kıyafet sınırlarından ibaret görmeden kadın veya erkeğin iffet, hayâ ve takva libasını kuşanmasıdır. “Kadın erkek ilişkilerinde gerekli mesafeyi korumak”, “mahremiyet sınırlarına uymak”, “özeli ifşa etmemek” ve “bakışları düzeltmek” gibi hassasiyetler tesettür ahlakındandır.

Tesettür ahlakı, örtünmeyi moda ve tarz endişesiyle amacından uzaklaştırmamayı gerektirir. İnsan her zaman temiz ve güzel giyinmelidir.

Ancak güzellik hiçbir zaman tesettür ilkelerini ihlal edecek bir görüntüye dönüşmemelidir. İnancı gereği örtünen biri, inancına uygun davranışlar sergilediğinde tesettür ahlakına tam anlamıyla uyum sağlamış olur.

Tesettür ahlakında erkeklerin sorumluluğu var mıdır?

Erkekler Ahzâb suresinin 59. ayetinde emredildiği üzere “hicâb” şuuruna sahip olmalıdır. Bu şuurla kadınların ismet, iffet ve namuslarına saygı gösterirler. Onların yanına izinsiz girmez, onlara hadsiz yaklaşmaz ve (eşinin dışındaki) kadınlara şehvet nazarıyla bakmazlar. Tüm bu hassasiyetler erkeğin tesettür ahlakıyla takındığı edeptir. Musa Carullah Bigiyef bu edebi “hürmet hicabı” olarak adlandırmıştır.

Hürmet hicabı gereği insan kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz. Annesine, eşine veya kız kardeşine nasıl saygı gösterilmesini istiyorsa o da diğer kadınlara aynı hürmeti gösterir. Onlarla iletişimde mahremiyet sınırını ihlal etmez, mesafeyi aşmaz, sözlü veya fiili rahatsızlık uyandıracak davranışlardan sakınır. Kur'an'ın “kirli bakış” olarak nitelediği kötü bakışlardan imtina eder. Bu edeple erkek ve kadın güven içerisinde olur.

Örtünmenin toplumsal boyutu nedir?

Örtünmenin toplumsal boyutu Ahzâb suresinin 59. ayetinde işaret edildiği üzere “iffetli olarak tanınmak” ve “eziyet görmemek”tir. Birinci ge-

rekçe kadının toplumda cinsiyeti ve cinselliğiyle değil, düşünce ve davranışlarıyla oluşan kimliği, kişiliği ve iffetiyle tanınması ve bilinmesidir. Kadın topluma “ben cinsiyetimle değil kimliğim, kişiliğim, fikirlerim ve çalışmalarım ile sosyalleşmek istiyorum” mesajını verdiğinde kendisine yönelmesi muhtemel kötü bakışları bertaraf etmesi kolaylaşacaktır. Şüphesiz tesettürle birlikte bu mesaj çok daha güçlü bir şekilde verilebilir.

Tesettür emrinin ikinci gerekçesi, kadının toplumda kendisini zor duruma düşürecek görüntüden korunmasıdır. Nitekim kamusal alanda saygı sınırlarına riayet etmeyen ve zarar vermek için fırsat kollayan kötücül insanlar olabilir. Kadının örtünmesi toplumda maruz kalması muhtemel kötülöklere karşı bir tedbir niteliğinde görülebilir.

Örtünme emrinin hikmeti nedir?

Örtünme emrinin özü insanın saygınlığını korumaktır. Nitekim yeryüzünde saygın olan pek çok şeyin genellikle örtülü olduğunu görmekteyiz. İnci sedefle örtülmüştür. Altın, gümüş vb. madenler yer altında saklıdır. Bedende beyin, kalp gibi tüm hayati organlar örtülüdür. Hanımlara lütfedilen cazibe ve güzellik de böyledir. Bu nedenledir ki kadın tarih boyunca en güzel elbiselerle örtünmüş ve yaratılışını letafetle birleştirmiştir.

Tesettürün hikmetlerinden birisi erkek ve kadını cinsiyetinden öte insanlığıyla sosyalleştirmektir. Her ne kadar insan hep güzel görünmek istese de asıl olan manevi güzellik-

tir. O da güzel ahlaktır. Güzel ahlak insanın en kıymetli süsüdür. İnsan fiziki görünümünden çok ahlakıyla yaşar ve anılır. Tesettür ahlakıyla somutlaşan güzel sıfatlar, insanın toplumdaki saygınlığının zeminidir.

Örtünmenin hikmetlerinden birisi insanın iffetini korumaktır. Tesettür, insanı maddi hazza indirgeyen ve onu objeleştiren hedonist yaklaşımlara karşı kalkan niteliğindedir. Böylece kadın kendisine şehvet nazarıyla bakan kirli bakışlardan korunur. Nitekim örtünme emrinde kadının cazibesini gizlemesi ve kamuya açmaması amaçlanır. Tesettür emriyle erkeğin kadına cinsel amaçlarla yönelmesi ve kadının objeleştirilmesi engellenmek istenir. Bu, toplumda kadın-erkek ilişkisini tamamen insani düzeyde tutma ve toplumsal ilişkileri sağlıklı bir zeminde yürütme hedefidir.

Son olarak tesettür, ilahi bir emir olması yönüyle İslam'ın şiarından ve işaretlerindendir. Sıcak soğuk demeden sırf Allah'ın iradesine teslim olma niyetiyle örtünme emrine uyan ve tesettür ahlakına riayet eden birisinde “takva şuuru” hayat bulmuştur.

BİR İNSANLIK MASALI

İsmail İrmacık

Anlam oluşturma insanın ve insanlık tarihinin biricik uğraşıdır. Bu yazımızda yönetmenliğini Ron Fricke'nin yaptığı *Baraka* (1992) ve *Samsara* (2011) isimli iki belgeseli ele alacağız. Kurgusal bir metni ve oyuncusu bulunmayan bu belgeseller seyircinin muhayyilesine bırakılmıştır. Her ne kadar bu belgesel filmler “anlatımsız ve yorumsuz” olarak tanımlansa da bize göre anlatımı ve yorumu geniş bir çalışmadır.

Sinemanın en temel disiplini gösterme ve imadır. 1895 yılında ilk gösterime giren film *Bir Trenin*

Ciotat Garına Gelişi'dir. Saniyelik çekimi olan bu filmde, sabit bir kamerayla bir trenin gara girişi çekilmiştir. Bu filmi izleyen seyirciler, bir trenin üzerlerine doğru geldiği yanılgısıyla korkup salonu terk etmişlerdi. Bu olay aslında “sanal ile gerçeklik” ilişkisi bağlamında çok önemlidir. Çünkü bu olayla sanalla karşılaşan bireyin tepkisi ölçülmüştür. 1895 yapımı film, bir milat teşkil eder. Sinema otoriteleri bu yapım üzerinden sinemanın ilkelerini belirlemeye çalışmışlardır. Nitekim film için görüntü ve hareketlilik en temel kavramdır. Zaten bu iki olgu varsa film veya sinema

mümkündür. İşte Ron Fricke bu kavramları en üst düzeyde kullanarak bize sunum yapmıştır.

Bahsettiğimiz belgeseller, Dünya'nın jeolojik oluşumlarıyla başlar. Dünya yaşam formu kazandıkça insanlık yaşama dâhil olur. Bu insanlığın olgunlaşmasına denk gelir. Belgesellerde kıtalardaki yaşam biçimleri ya da inançlar eş zamanlı biçimde sunulmuştur. Seyirci bunları izledikçe hayatı ve yaşam biçimini sorgulamaya başlar. Dünya'nın oluşumu sürecinde ortaya çıkan yeryüzü şekilleri daha sonra insanların vücutlarında desene dönüşür. Bu durum insanın doğayla iç içe olduğu ve onunla birlikte olgunlaştığı anlamındadır. Bu doğanın taklidi aynı zamanda sanatsal anlayışın ilk basamağıdır.

Avcı topluluklardan sonra ev kurma hikâyesi başlar. Kenya'daki Mesai kabilesinin dinî ayinleri, başka kıtadaki Tiwi kabilesinin cenaze töreni, Hindistan'daki tapınaklar, pagan kültürü ve Nemrut Dağı gösterimleri kilometrelerce uzaklıktaki bu süreçler güçlü ve gizli bir iradenin sonucudur. Bu dinî seremoniler, insanlığın ağlar boyu inanmaktan vazgeemediğini ve inanmaya muhtaç olduğunu gösterir.

Her iki belgeselde de yönetmen Güneş'in, Ay'ın, bulutların ve mevsimlerin ritmik döngülerini vererek çağların geçişini anlatmıştır. Bu görüntüler bize günümüze yaklaştığımızı ve bir sona doğru gittiğimizi anlatır. Bizi hem geçmişimizle hem de geleceğimizle yüzleştirir. Düşünülduğünde bütün evren ve çağlar bir kameraya sığmıştır. Her ne kadar yazılı bir senaryo ya da kurgu olmasa da görsellerin kompozisyonu çok derin anlamlar içermektedir.

Modern zamanların en belirgin özelliği hız ve güç istencidir. Fabrikalar, seri üretimler ve uçaklar bunun bir imasıdır. Uçak, insanın yer çekimine baş kaldırıdır. Uzayda olmak tabiata karşı aklın zaferidir. Bu akıl, insana refah ve konfor alanını açarken bilinçsizce yok etmeyi de beraberinde getirmiştir. Ekolojik denge bozulmuştur. Krizler oluşmaya başlamıştır. Bu krizler; savaş, yoksulluk, çevre felaketi ve enerji sorunlarıdır. Yeni yeni üretim biçimleri toplumsal sınıfları var etmiştir. Seri üretim, pazarlamayı ve parayı elinde tutan farklı bir kesimi doğurmuştur.

19. yüzyıl işçi ve işveren çatışmalarıyla geçer. İdeolojik yaklaşım-

lar ve sendikacılıkla işçi grupları kendilerini güvence altına almaya çalışır. Yerleşik düzenler de değişime uğramaya başlar. Nüfusun şehir merkezinde toplanması çarpık kentleşmeyi beraberinde getirir. Metropoller ve gökdelenler gecekonduyla yan yana görülür. Bu durum mikro düzeyde fakir ve zengin kavramını verirken makro düzlemde ise gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri tanımlar.

Belgeselde Fordizmle başlayan seri üretimin gıdaya da sirayet ettiğini görürüz. Aşırı üretim aşırı tüketimi tetiklemiştir. Derler ki "İnsan yediklerinin ürünüdür." GDO'lu tohumlar, ürünleri ve geleceği tehlike altına sokmuştur.

Film Künyeleri:

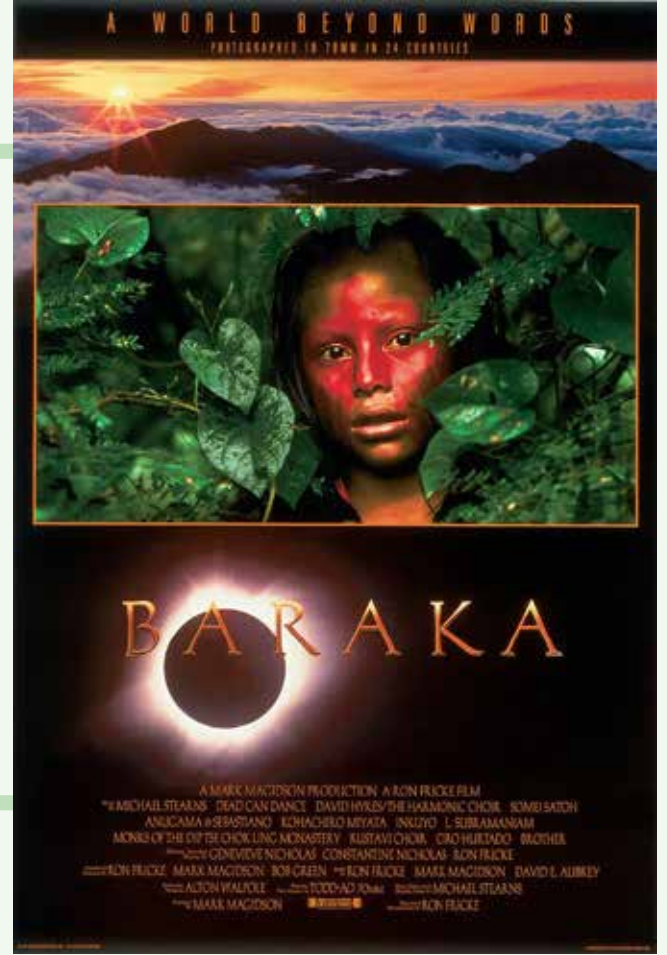
Orijinal Adı: Baraka / Samsara

Tür: Belgesel

Yönetmen: Ron Fricke

Yıl: 1992 / 2011

Ülke: A.B.D

Bu belgesellerde verilen mesajlar, kendi perspektifimizden yeniden yorumlanarak şuurlanmamıza ve bilinçlenmemize zemin hazırlamıştır. Hiç ses olmamasına rağmen içimizin sesini aktif etmiş, kendimizi ve çağı sorgulama imkânı vermiştir. *Baraka* ve *Samsara* belgeseliyle yığınlarda yok olan insanın/insanlığın geçmişi, şimdisi ve geleceği konusu müşahade edilerek hayata bütüncül bakılması sağlanmıştır.

Anadolu'da kimi kelimeler, evlerin başköşesinde oturur. Sofraya diz çökerken onlar da sessizce yerlerini alırlar. Ağıtlar, türküler onlarla asıl hüviyetlerini kazanır. Onları telaffuz ederken sofraya diz çökmek, tarla yoluna düşmenin sesi yankılanır. Bu sefer ağırlayacağımız kelimelerden biri tam da onlardan: Gönül.

Eski Türkçe "köñül", "göğüs, (mecazi) yürek" sözcüğünden geldiği tahmin edilen kelime, yine Eski Türkçe "köğ" yani seda, avaz, şarkı sözcüğüyle eş kökenlidir. Demek bizim türkülerimize bu kadar misafir olması köken anlamının sedaya, şarkıya varmasından ileri geliyormuş. Konuyu dağıtmadan şunu tam da burada eklemek güzel olacak: Gönül, gömlekle aynı kökene sahip. Gömlek, Eski Türkçe "köñül", "göğüs" sözcüğünden Eski Türkçe "-ak" ekiyle türetilmiştir. Şu an ikisinin taşıdığı anlam birbirlerine uzak gibi dursa da aslında gömlek ve gönül aynı pınarın suyudur.

Eşyaya biçilen görev ayrı ayrıdır. İnsana ve diğer canlılara biçilen görevler de ayrı ayrı. Bırakın insanı ve diğer canlıları, insanın parçalarına düşen görevler bile ayrı ayrıdır. Bu çıkarıma Anadolu fikriyatını inceleyerek ulaşabileceğiniz gibi Türklerin ilk yazılı kaynağı olarak kabul edilen Göktürk Abideleri'ni irdelerek de ulaşabilirsiniz. Orada "közde yaş kelser tıda köñülde sıgıt kelser" yani gözden yaş gelse gönülden ağıt gelse, şeklinde geçen ifadede gönlün asıl mahiyetinin tarifini de görüyoruz aslında. Gönül, kamuyu içine alabilen bu odacık, demek ki derdin de durağı olabiliyor. En azından bizim medeniyetimizde ona yüklenen misyon sanırım bu yönde. Ama bu bir zayıflık göstergesi gibi algılanmamalı.

Kaşgarlı'nın *Divan-ı Lügati't-Türk*'ünde yer bulan gönlün tanımı da çarpıcı. Kaşgarlı eserinde, akıllı adama "köñüllüg er" denildiğini söyler. Gönül, demek ki sanılanın aksine akla da vurgu yapıyor. Onun o kavrayıcı yönü, kişiyi akıllı olmak hasletine kavuşturuyor. Gönül, demek ki içerisine dünyaları buyur ederken onun kimyasını da çözerek buyur ediyor.

Kelime tınısının anlamını da üstünde taşıması diye bir gerçek var. Bana kalırsa bu tınılar kelimenin anlamına dair ipuçları da taşıyor. Gönülde de bu var. İlk hâlden bu yana pek de bir şey değişmemiş gibi. Köñül de gönül de yukarıda sayıp döktüğümüz bu kadar kelimeyi anlatıyor aslında.

Gönül kelimesinin seda anlamına gelen "köğ" ile ilintisine yukarıda değindik. Gönül temel bir durak olmanın da ötesinde acaba sesimizi bulduğumuz bir yer mi? Merhum Neşet Ertaş'ın bozlaklarında sık vurgulanmasının sebebi bu mu? Köñül, gönül ya da Ertaş'ın telaffuzuyla gonül. Çağları aşı aşı, dağlardan savrula savrula gelen bu üç çeşitleme de bize ılıman bir sığınağın, sesin tınısını vermiyor mu?

Allah cümle kullara gönüllerini duyurucu kulaklar vere.

Vesselam.

SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

KENDİNE GEÇ KALMA
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: BÜŞRANUR KAYA

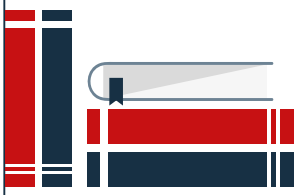
“

Hayatın baş döndürücü akışı yaşamın püf noktalarını fark etmekten alıkoymamalı bizi, insanlığımızı ve bizi biz yapan değerlerimizi unutturmamalı.

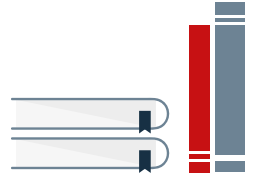
Güzel bir niyetle doğru bir kalpten taşan söz, yolundan şaşmaz ve şeytana fırsat vermeden salimen kardeşinin gönlüne ulaşır.

İnsanlık, bilgisini hikmetle buluşturamadığı ve bilginin ahlakını kuşanamadığı için kibrine yenik düşüp verdiği zararlar dünyayı kasıp kavuran nicelerine şahitlik etmiştir.

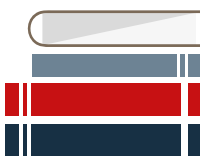
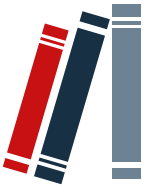
Kötülüğe davet eden duyguları defetmenin en iyi ve etkin yolu, iyi duygulara gayretle ve özenle yer açmaktır. Çünkü insan iyilik yapmaya en layık olandır.

Hac öyle bir ibadettir ki sabır ile dokunur kumaşı, ihlas ile giyilir. Coşkusu bir başkadır; insan seli, duygu seline karışır. İbadetin lezzeti mübarek beldenin muştusuyla bereketlenir.

İnsan nasıl evini, evinin ahalisini korursa, kalbinin temiz olan duygularını koruyup kollamalı, nefsin oyunlarına kilit kırdırmamalı, gaflet içinde zaaflarla yol almamalıdır.

Hayâ hayattır, iffet ve hayânın olmadığı yerde hayattan bahsetmek mümkün değildir. İnsanı ayakta vakarla dimdik tutan hayâsıdır.

İnsan kendini en çok zor zamanda tanır; yapabildiklerini ve yapamadıklarını...

